

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

Zuzana Gálová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**OSVOJENIE AKO FORMA VZŤAHU MEDZI
ADOPTÍVNymi RODIČMI A DIEŤAŤOM**

Bakalárska práca

Študijný program: Sociálna práca

Školiace pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: Doc. PaedDr. Miroslav Tvrdoň, PhD.

Ďakujem môjmu školiteľovi práce

Doc. PaedDr. Miroslavovi Tvrdoňovi, PhD.

a konzultantke Mgr. Zuzane Mališkovej

za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytli pri vypracovaní
bakalárskej práce.

ABSTRAKT

GÁLOVÁ, Zuzana: Osvojenie ako forma vzťahu medzi náhradnými rodičmi a dieťaťom. [Bakalárska práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: Doc. PaedDr. Miroslav Tvrdoň, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.). – Nitra: FSVaZ, 2010. 53 s.

Autorka v práci opisuje problematiku osvojenia. Práca má teoreticko-empirický charakter. Teoretická časť je obsiahnutá v troch kapitolách, ktoré sa členia na podkapitoly. V prvej kapitole sa sústreďí na vymedzenie základných pojmov súvisiacich s témou práce. V druhej kapitole sa venuje náhradným rodičom a ich deťom. Zameriava sa hlavne na skutočnosť, kto sa môže stať náhradným rodičom ako aj na postup osvojenia a potreby dieťaťa. Tretia kapitola informuje o výcvikovom programe PRIDE určenom pre osvojiteľov. Prieskumná časť práce je zameraná na vyriešenie hlavného cieľa, v ktorom sa autorka zaoberá dôvodom, ktorý vedie osvojiteľov k osvojeniu dieťaťa a ako vnímajú tento proces. Zamerala sa na dôvody, kritériá osvojiteľov pre svoje dieťa, ako aj na vnímanie celého procesu osvojenia. Rozhodla sa pre metódu rozhovoru. V konečnom dôsledku dospela k záverom, že osvojiteľia majú odlišnú motiváciu pre osvojenie dieťaťa. Ich odpovede sa odlišujú aj v kritériách, ktoré si určili pri osvojení. Uviedli, že ich dieťa sa nestotožňuje s prvotnou predstavou. Spomenuté sú aj mnohé pozitíva a negatíva, s ktorými sa osvojiteľia stretli v procese osvojenia. Dospela tiež k záverom, že informovanosť osvojiteľov je v súčasnosti nedostatočná. Odporúča tiež vytvorenie nových programov.

Kľúčové slová:

Osvojenie. Osvojené dieťa. Osvojiteľ. Náhradná starostlivosť. Program PRIDE.

ABSTRACT

Gálová, Zuzana: Adoption wie Form die Beziehung zwischen den Adoptiveltern und Kind. [Bachelorarbeit] - Konstantin der Philosoph-Universität in Nitra, Fakultät für Sozialwissenschaften und Gesundheit, Institut für Soziale Arbeit und Sozialwissenschaften. - Betreuer: Doc. Mgr. Miroslav Tvrdoň, PhD. Niveau der Qualifikation: Bachelor (Bc.). - Nitra: FSVaZ, 2010. 53 S.

Die Autorin beschreibt in die Arbeit Fragen Adoption. Die Arbeit hat theoretischer und empirischer Natur. Der theoretische Teil ist in drei Kapitel unterteilt, die in Unterkapitel enthalten sind. Das erste Kapitel konzentriert sich auf die Definitionen der Grundbegriffe im Zusammenhang mit dem Thema Arbeit. Das zweite Kapitel beschäftigt für Adoptiveltern und ihre Kinder. Sie konzentriert sich hauptsächlich auf die Tatsache, wer kann Adoptiveltern sein und auch für Verfahren Adoption und Bedürfnisse des Kindes. Das dritte Kapitel informiert die PRIDE Trainingsprogramm, die beabsichtigt für die Adoptiveltern ist. Forschung der Arbeit beschäftigt sich auf die Lösung der Hauptaufgabe, wo die Autorin beschäftigt sich mit der Grund zur Annahme, Adoptiveltern und dem Kind die Wahrnehmung des Prozesses. Sie fokussiert auf die Anreize, auf die Kriterien die Adoptiveltern für ihr Kind, sowie Negativen und Positiven, die die Adoption bringt. Sie entschied für die Gespräch. Schließlich kamen sie zu dem Schluss, dass die Adoptiveltern eine andere Motivation für die Adoption eines Kindes haben. Ihre Antworten sind anders auch in die Kriterien, die die Adoptiveltern haben. Sie erklärten, dass ihr Kind nicht der ersten Idee teilen. Sie erinnern auch auf viele Vorteile und Nachteile, mit die die Adoptiveltern treffen sich in der Adoptivprozesses sind. Sie stellte fest, dass die Informationen die Adoptiveltern derzeit unzureichend sind. Er empfiehlt ferner die Schaffung von neuen Programmen.

Schlüsselwörter:

Adoption. Adoptivkind. Adopter. Alternate Pflege. Programm PRIDE.

OBSAH

ÚVOD	7
1 OSVOJENIE	8
1.1 Charakteristika osvojenia	8
1.2 Postup osvojenia	9
1.3 Medzištátne osvojenie	11
2 NÁHRADNÍ RODIČIA A ICH DETI	14
2.1 Kto sa môže stať náhradným rodičom	14
2.1.1 Rodičia pre dieťa	15
2.1.2 Odporúčania osvojiteľom	16
2.2. Osvojené dieťa	17
2.2.1 Potreby dieťaťa	18
3 VÝCVIKOVÝ PROGRAM PRIDE	20
3.1 Charakteristika výcvikového programu PRIDE	20
3.2 Priebeh výcvikového programu PRIDE	21
4 PRIESKUM OSVOJENIA AKO FORMY VZŤAHU MEDZI ADOPTÍVNymi RODIČMI A ICH DIEŤAŤOM	23
4.1 Cieľ prieskumu	23
4.2 Metóda prieskumu	24
4.2.1 Respondenti	24
4.2.2 Metóda	24
5 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV	26
5.1 Prvá prieskumná otázka	26
5.2 Druhá prieskumná otázka	28
5.3 Tretia prieskumná otázka	31

6 DISKUSIA	37
6.1 Odporúčania pre prax	44
ZÁVER	46
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV	48
PRÍLOHY	51

„Oázou šťastia a pokoja by v dnešnom svete mala byť rodina. Rodina, ktorá plní všetky svoje funkcie. Zabezpečuje hmotné potreby členov, miesto, kde nájdeme pochopenie, kde môžeme bez ostychu hovoriť a kde mama pofúka boľačku a otec povzbudí a dodá odvalu. Keď nás sklame a opustí celý svet, rodina by mala byť tým miestom, kde hľadať silu ako ďalej.“

(Martin, 16 rokov, obyvateľ detského domova)

ÚVOD

Každá rodina má poskytovať svojmu dieťaťu pocit tepla, teda ponúknuť mu bezpečie. Nehovoríme len o biologických rodinách, ale aj o osvojitelských rodinách, ktoré v dnešnej dobe zohrávajú v spoločnosti významnú úlohu, pretože na svete je mnoho detí, ktoré zostali po rôznych ťažkých životných situáciách bez domova, bez rodín. Preto sme sa rozhodli v našej bakalárskej práci zamerať na osvojenie.

Teoretickú časť sme rozdelili do troch samostatných kapitol. V prvej sme sa snažili charakterizovať samotný pojem osvojenia, na aké subjekty sa môžu žiadatelia o osvojenie obrátiť so svojimi otázkami, aké dokumenty sú potrebné, dokonca aj na prípravu, ktorú musia podstúpiť, aby sa mohli stať náhradnými rodičmi. Veľkú pozornosť sme sústredili aj na medzištátne osvojenie. Mnohé deti nemajú to šťastie nájsť si vhodných osvojiteľov na území Slovenska, preto sa spomínaná možnosť osvojenia pre nich stáva veľkou výhodou. Druhá kapitola hovorí o samotných osvojiteľoch a ich deťoch. Snažili sme sa priblížiť osvojiteľom, čo všetko musia ponúknuť svojmu dieťaťu, ako si na nového člena rodiny zvykať a ako k nemu pristupovať. Nezabudli sme ani na deti, ktoré tiež podstupujú proces osvojenia, preto sme spomenuli ich potreby. V poslednej kapitole teoretickej časti sme sa zaoberali výcvikovým programom PRIDE, ktorý získava pozitívne ohlasy. Snaží sa uľahčiť cestu osvojiteľom, ponúknuť im potrebné informácie nielen počas samotného procesu osvojenia, ale aj po osvojení dieťaťa. V teoretickej časti sme vychádzali najmä zo Zákona o rodine ako aj zo Zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

V empirickej časti sme sa zamerali na dôvod, ktorý vedie osvojiteľov k osvojeniu dieťaťa a ako vnímajú tento proces. Ako prieskumnú metódu sme zvolili rozhovor, ktorý sme uskutočnili u každej rodiny individuálne. Zaujímali nás hlavne ich dôvody, prečo sa rozhodli podstúpiť proces osvojenia. Pýtali sme sa aj na ich kritériá výberu dieťaťa, ako aj na vnímanie celého procesu osvojenia.

1 OSVOJENIE

Každé dieťa má nárok na vlastnú biologickú rodinu. Túži po láske, rešpektovaní a dôvere zo strany svojich rodičov a príbuzných. Rodina nám dáva pocit bezpečia. Vďaka nej vieme, odkiaľ pochádzame a kam smerujeme. Ľudia, ktorí sa s týmto pocitom stretávajú každý deň, berú ho ako samozrejmosť. Bohužiaľ, realita je však iná. Nie každé dieťa má to šťastie. A práve preto môžeme byť vďační za vznik možnosti osvojenia dieťaťa, teda možnosť vytvorenia nového domova.

Vystihli by sme to názorom jednej mamičky, ktorá sa vyjadrila v knihe od Wagnerovej (1998). Každý človek má sny, ako by mal plynúť jeho život. Ale keď nastane situácia, ktorá ho nasmeruje inou cestou, a hoci je to pre neho v danej chvíli odstrašujúce a ťaživé, musí sa vzdať určitej predstavy o jeho živote, ale ak si predstaví to, čo ho len čaká a poučí sa z toho, vtedy bude môcť rásť.

Je pre nás obdivuhodné, že existujú ľudia, ktorí sa rozhodnú celý život milovať niekoho, kto sa nebude na nich nikdy podobať, vychovávať cudzie dieťa. Dokáže to len človek, ktorý nečaká, že lásku bude len prijímať, ale človek, ktorý ju dokáže rozdávať plnými dúškami.

Cieľom tejto kapitoly je charakteristika osvojenia, priblíženie postupu pre osvojenie dieťaťa, čo musia osvojitelia podstúpiť pri tomto závažnom rozhodnutí a zameriame sa aj na medzištátne osvojenie.

1.1 Charakteristika osvojenia

V posledných rokoch pribúda stále viac a viac rodín, pre ktoré je najväčším problémom počať dieťa. A preto, ak majú pocit, že v ich rodine niečo chýba, teda že ich rodina je neúplná a majú dostatok finančných zdrojov a chcú poskytnúť malej opustenej bytosti domov a lásku, rozhodnú sa pre osvojenie. Ale tento krok si vyžaduje aj dostatočné odhodlanie, pretože dieťa nie je kus nábytku, ktorý keď sa opotrebuje alebo sa nám prestane páčiť, môžeme ho vrátiť alebo jednoducho vymeniť. Osvojenie dieťaťa nie je len skúškou, osvojenie dieťaťa je navždy.

Konštatujeme, že pre mnohých je slovo osvojenie menej známe, pretože na Slovensku sú zaužívané dva pojmy, a to osvojenie a adopcia. Slovo adopcia sa používa v bežnej reči a je pre verejnosť viac známe. Osvojenie sa využíva skôr v právnej terminológii, ale oba výrazy sú označením pre ten istý právny akt.

Strieženec (1996) charakterizuje osvojenie ako prijatie cudzieho dieťaťa do vlastnej starostlivosti. Predstavuje najvýznamnejšiu formu náhradnej osobnej starostlivosti, pri ktorej vzniká medzi osvojiteľom a osvojencom taký pomer, ako je medzi rodičom a dieťaťom. Osvojiteľ musí byť spôsobilý na právne úkony a spôsobom svojho života musí zaručovať prospech dieťaťu a spoločnosti. Osvojitelia majú pri výchove detí práva a povinnosti rodičov.

To znamená, že od osvojenia biologickí rodičia sa nestarajú o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývoj dieťaťa, nezastupujú ho a nespravujú jeho majetok. Vyživovacia povinnosť osvojením dieťaťa zaniká. Rodičia aj strácajú právo stretávať sa s dieťaťom. Hlavným cieľom osvojenia je vytvoriť právny vzťah, ktorý sa snaží čo najviac priblížiť biologickým príbuzenským vzťahom. Dieťa má právo vyrastať v stabilnom prostredí (Mikloško, 2008).

Teda osvojenie, ako náhradná forma rodiny, sa snaží čo najväčšmi priblížiť skutočnej rodine. Osvojením vzniká príbuzenstvo nielen medzi rodičmi a osvojeným dieťaťom, ale aj medzi dieťaťom a ostatnou rodinou. V tejto forme má osvojené dieťa najzákladnejšie predpoklady upokojiť svoje základné potreby (Roháček, Matej, 1995).

1.2 Postup osvojenia

V nasledujúcej podkapitole sa chceme zamerať na postup osvojenia dieťaťa, čo všetko je potrebné podstúpiť, aby žiadatelia o osvojenie mohli prijať dieťa do náhradnej starostlivosti. Každý, kto sa rozhodol prijať opustené dieťa do vlastnej rodiny, navštívi Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v mieste trvalého pobytu. Príslušný pracovník podáva potrebné informácie ohľadom podania žiadosti. So žiadateľmi o osvojenie sa zhovára o dôvodoch, motiváciách rozhodnutia, o predstavách o dieťati, o veku, pohlaví, pôvode, prípadne o možnosti osvojenia súrodeneckých skupín.

„K žiadosti o náhradnú starostlivosť na najbližšom stretnutí na sociálnom oddelení sú dôležité už nasledovné podklady:

- odpis (nielen výpis) z registra trestov
- doklad o majetkových a príjmových pomeroch
- charakteristika z miesta bydliska (obecný úrad)
- lekárska správa od príslušného všeobecného lekára o celkovom zdravotnom stave žiadateľov

- vyplnený dotazník pre uchádzačov o adopciu

Sociálny pracovník uskutoční najmenej jednu návštevu v rodine žiadateľov o osvojenie, zistí ich osobné, osobnostné, materiálne a ekonomické predpoklady a napíše správu“ (Ako postupovať..., 2005).

Žiadatelia o osvojenie dieťaťa musia podstúpiť prípravu na náhradnú starostlivosť. Subjekt vykonávajúci prípravu na náhradnú starostlivosť je orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a akreditovaný subjekt, ktorý má akreditáciu na vykonávanie prípravy na náhradnú starostlivosť. Príprava fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa osvojiteľom, sa vykonáva v rozsahu najmenej dvadsaťšesť hodín a to individuálnou formou, skupinovú formou alebo ich kombináciou. „Táto príprava spočíva:

- v poskytnutí základných informácií najmä o:
 - náhradnej starostlivosti
 - vývine dieťaťa a potrebách dieťaťa
 - právach dieťaťa v náhradnej starostlivosti, vrátane práva na udržiavanie a rozvíjanie súrodeneckých väzieb
 - právach a povinnostiach rodičov dieťaťa
- v posudzovaní spôsobilosti fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, na vykonávanie náhradnej starostlivosti

Subjekt uskutoční po ukončení prípravy fyzickej osoby, ktorá ma záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom záverečnú správu o jej príprave, s ktorou ju oboznámi. Určený orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately rozhoduje o zapísaní fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, do zoznamu žiadateľov do pätnástich dní odo dňa doručenia záverečnej správy o príprave fyzickej osoby na vykonávanie náhradnej starostlivosti“ (Osvojenie, 2010).

Po ukončení prípravy a poskytnutí dôležitých dokumentov sú osvojitelia zaradení do zoznamu žiadateľov, a keď nastane čas, kedy sa dostanú na rad, ponúkne sa im dieťa, ktoré spĺňa ich požiadavky, ktoré si počas prípravy vytvorili. Ak sa nájde dieťa podľa ich predstáv, sú žiadatelia o osvojenie informovaní s možnosťou kontaktovať sa s týmto dieťaťom. Spomínanú ponuku poskytuje určený úrad alebo iný akreditovaný subjekt. Žiadateľom o osvojenie je ponúknutá dokumentácia dieťaťa, kde sú uvedené základné

informácie o pôvode, zdravotnom stave a doterajšom vývine dieťaťa. Zvyčajne je poskytnutá aj fotografia, prípadne videozáznam dieťaťa (Postup pri osvojení..., 2010).

Pred určením rozhodnutia o osvojení dieťaťa musí uplynúť najmenej deväť mesačná lehota, počas ktorej sa osvojiteľia starajú o dieťa na vlastné náklady. O zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti treba požiadať súd. Po uplynutí minimálne troch mesiacov žiadatelia podávajú návrh na súd o osvojenie dieťaťa. Po uplynutí deviatich mesiacov sú osvojiteľia zapísaní do rodného listu dieťaťa ako biologickí rodičia (Adopcia, 2005).

Tak ako proces osvojenia vzniká, objavujú sa aj prípady, kedy je potrebné, aby spomínaný právny vzťah zanikol. Podľa Zákona o rodine je osvojenie zrušiteľné súdom z vážnych dôvodov, ktoré sú v záujme maloletého dieťaťa, do šiestich mesiacov odo dňa právoplatnosti rozhodnutia o osvojení na návrh osvojenca alebo osvojiteľa alebo aj bez návrhu. Zrušením osvojenia vznikajú znovu vzájomné vzťahy medzi osvojencom a pôvodnou rodinou. Osvojenec bude mať opäť svoje predošlé priezvisko (Zákon NR SR č. 36/2005).

1.3 Medzištátne osvojenie

Roháček (1995) konštatuje: „Prečo majú záujem o naše slovenské deti? Naše deti v domovoch majú všetko, láskavé a obetavé vychovávateľky, ktoré im nahrádzajú milujúce matky. Prečo by sme ich teda mali vytrhnúť z vlasti a obávať sa potom o ich osudy?“ Všetci si kladieme túto otázku, ale prečo by sme sa mali brániť takejto forme osvojenia?“

Konštatujeme, že medzištátne osvojenie pocítilo svoj rozvoj najmä v posledných rokoch. Slovenská republika sa v roku 2001 stala zmluvným štátom Dohovoru o ochrane detí a začala spolupracovať pri medzinárodnej adopcii. Existujú prípady, kedy si deti z detských domovov, teda opustené deti nedokážu nájsť vhodnú rodinu. Preto si myslíme, že táto forma osvojenia je vhodným riešením.

Matoušek (2003) uvádza, že dieťa možno medzištátne osvojiť len v tom prípade, ak sa nedarí ho inak vhodne umiestniť v krajine pôvodu. U detí sa posudzuje úroveň telesného a duševného vývoja a u žiadateľov osobnostná charakteristika, psychický stav, zdravotný stav, predpoklady k výchove dieťaťa a motivácia k výchove dieťaťa.

„Spisová dokumentácia dieťaťa na účely sprostredkovania medzištátneho osvojenia obsahuje:

- a) sociálnu správu o dieťati
- b) správu o zdravotnom stave dieťaťa
- c) rozhodnutie súdu, že dieťa je osvojiteľné
- d) potvrdenie určeného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately o splnení podmienky podľa medzinárodného dohovoru
- e) rozhodnutie súdu o nariadení ústavnej starostlivosti
- f) rodný list dieťaťa, ktorý v deň predloženia spisovej dokumentácie nie je starší ako dva mesiace
- g) dve fotografie dieťaťa nie staršie ako dva mesiace
- h) obrazový a zvukový záznam o dieťati“ (Zákon NR SR č. 305/2005).

Osvojenie podľa dohovoru sa uskutoční v prípade, ak príslušné orgány štátu pôvodu dieťaťa určili, že dieťa je osvojiteľné a po maximálnom zisťovaní dospeli k rozhodnutiu, že medzištátne osvojenie prináša pre dieťa výhody. Zájemcovia o osvojenie s pobytom v zmluvnom štáte, ktorí si želajú osvojiť dieťa v druhom zmluvnom štáte poskytnú žiadosť na ústrednom orgáne vo svojom štáte. Ak ústredný orgán po zvážení rozhodne o závere, že sú vhodní a spôsobilí na proces osvojenia, vypracuje podrobnú sociálnu správu k spomínanému medzištátnemu osvojeniu (Mikloško, 2008).

„Ak zájemcovia o osvojenie nestratili záujem pokračovať v medzištátnom osvojení, sú potrebné uvedené dokumenty podľa práva štátu pôvodu:

- identifikácia žiadateľov pomocou kópií cestovného pasu alebo rodného listu
- sociálna správa o žiadateľovi vypracovaná orgánom sociálno-právnej ochrany detí v prijímajúcom štáte
- sobášne listy žiadateľov
- potvrdenie o zamestnaní a príjmoch
- výpis z registra trestov
- správa o lekárskom a psychologickom vyšetrení
- fotodokumentácia žiadateľov, nie staršia ako šesť mesiacov

Spomínané dokumenty musia byť preložené do slovenského jazyka, overené a potvrdené príslušným orgánom prijímajúceho štátu, no nesmú byť staršie ako tri mesiace.

Po dokladovaní všetkých spomínaných náležitostí ústredné orgány oboch štátov vydajú potvrdenie, že sa proces osvojenia môže uskutočniť. Toto potvrdenie je dôležitou súčasťou dokladov potrebných pre konanie na súde na území Slovenskej republiky. Ústredné orgány oboch štátov prijmu všetky potrebné kroky, aby pre dieťa získali povolenie na vycestovanie zo štátu pôvodu a na jeho vstup do prijímajúceho štátu s možnosťou natrvalo sa tam zdržiavať. Týmto je ukončená administratívna príprava pre konanie o medzištátnom osvojení“ (Kasanová, 2008, s. 361).

2 NÁHRADNÍ RODIČIA A ICH DETI

V súčasnosti sa adopcia neberie len ako naplnenie bezdetného manželstva, je to skôr vec voľby, vec osvojiteľov poskytnúť opusteným deťom domov. Nie je to síce biologický spôsob, akým sa rodičia stávajú rodičmi, ale mnohé manželské, ale aj nemanželské páry nemajú inú možnosť. Dieťa do rodiny prináša uspokojovanie psychických potrieb. Poskytuje pocit šťastia, rodičia majú prečo žiť, majú sa o koho starať.

Osvojiteľská rodina sa svojím spôsobom odlišuje od rodiny biologickej, no práve v dôsledku tejto odlišnosti vzniká základ šťastia a spoločenského ocenenia osvojiteľského rodičovstva. Pri správnom chápaní osvojenie nielen napodobňuje, ale aj presahuje prírodu (Schmidtová, 1990).

Každé dieťa je prijímané náhradnou rodinou s určitým očakávaním. Citová kvalita tohto očakávania môže byť ale odlišná. V každom prípade je tu však viac či menej očakávaná predstava o tom, ako vzor zdravého dieťaťa má vyzeráť, čo má robiť a ako má reagovať. Spravidla je to ideál dieťaťa zdravého, harmonicky sa vyvíjajúceho a veľmi zdatného v tých smeroch, ktoré rodičom imponujú a ktoré pokladajú za žiaduce (Matějček, 1986).

Aj Strieženec (1996) opisuje rodinu ako sociálnu bunku spoločnosti, ktorou najzákladnejšou úlohou je reprodukcia trvania a výchova, respektíve socializácia potomstva. Tvorí ju skupina najmenej dvoch osôb a ak majú aj dieťa, označuje sa ako úplná rodina.

Predstavuje spoločenstvo, v ktorom majú ľudia potrebu si medzi sebou vytvárať určité vzťahy. Aby boli schopní si medzi sebou vytvoriť tento vzťah, musia vstúpiť do interakcie, teda je nutné, aby spolu komunikovali (Matoušek, 1993).

2.1 Kto sa môže stať náhradným rodičom

Základom osvojenia si dieťaťa je skutočnosť, že sa vyhladá vhodná rodina, ktorá sa rozhodla ujať sa dieťaťa na osvojenie, má silu prijať ho za svoje vlastné a poskytnúť mu nové rodinné prostredie. Osvojenie nemôžeme niekomu na silu ponúkať a osvojiteľ musí sám slobodne zvážiť, či je schopní osvojiť si dieťa, ktoré má iných biologických rodičov. Týmto spôsobom sa uskutočňujú vzťahy, ktoré ovplyvňujú nielen osvojené dieťa, ale zaväzujú predovšetkým osvojiteľa (Planková, 1979).

„Podľa zákona o rodine sa osvojiteľom môže stať len:

- fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu
- ktorá má osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne
- je zapísaná do zoznamu žiadateľov o osvojenie
- spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti zaručuje, že osvojenie bude v záujme maloletého dieťaťa“ (Zákon NR SR 36/2005).

2.1.1 Rodičia pre dieťa

Konečným bodom sa stáva vždy určité dieťa, ktoré môže prísť do osvojiteľskej rodiny. Zo žiadateľov o adopciu sa oslovia takí, ktorí najviac vyhovujú požiadavkám Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny alebo inej spôsobilej inštitúcii. Žiadatelia môžu túto ponuku prijať, ale majú právo ju aj odmietnuť (Škoviera, 2007).

Predpokladáme, že všetky náležitosti, ktoré sa týkajú procesu osvojenia prinášajú so sebou pozitívne aj negatívne stránky. Každá rodina, ktorá sa rozhodne pre adopciu nemôže počítať len so skúsenosťami, na ktoré bude v budúcnosti s radosťou spomínať. Je dôležité položiť si otázku, čo všetko prináša rodičovstvo, ktoré vzniká v procese osvojenia, na aké situácie sa môžu žiadatelia o osvojenie najviac tešiť. Teda každé rodičovstvo so sebou prináša významné prínosy:

- „rozvoj vzťahov – rodičovstvo so sebou prináša väčšinou radostný vzťah s dieťaťom a dodáva novú dimenziu vo vzťahu k partnerovi, teda žena vidí svojho manžela v roli otca a naopak.
- osobné naplnenie – rodičovstvo je príležitosťou k sebavyjadreniu a osobnému rozvoju, dodáva pocit osobnej hodnoty zmysluplnosti života.
- pokračovanie rodu – aj keď dieťa nie je biologickým dieťaťom osvojiteľov, pre niektorých rodičov je veľmi podstatný pocit, že prostredníctvom detí bude pokračovať rozrastanie ich rodiny
- rodičovstvo je výzva, zdroj podnetov, dáva ľuďom príležitosť poznávať seba aj druhého tak, ako by to bez dieťaťa nebolo možné.
- rodičovstvo je známkou dospelosti“ (Sobotková, 2001, s. 115).

2.1.2 Odporúčania osvojiteľom

V tejto podkapitole sa chceme zamerať na odporúčania pre súčasných, ale aj budúcich osvojiteľov. Predpokladáme, že po prečítaní si odnesú niečo užitočné. Ide o poznatky, ktoré vyplývajú z výskumných, ale aj dlhodobých praktických skúseností. Ide v podstate o to, aby dieťa prišlo do vhodnej rodiny.

- nebojte sa prijať svoje nové rodičovstvo. Hovoríme o niečom nepravom, nedokonalom. Myslíme tým pomoc dieťaťu v životnej núdzi. Prijatť svoje rodičovstvo so všetkým, čo prináša, nehanbiť sa a nepotlačovať ho, ale rozvíjať.
- nebojte sa dieťa bez výhrad prijať. Potom dieťa bez výhrad prijme i vás. Puto len medzi deťmi a biologickou rodinou je len povera, ktorá už dávno neplatí. Pokiaľ ste dieťa už prijali za svoje, potom mu dávame životnú istotu.
- rozumieť cudziemu dieťaťu. Je pravda, že biologický rodičia majú ľahšiu cestu k porozumeniu, ale osvojitelia sa k nemu musia dopracovať. U každého dieťaťa to prebieha inak. Chce to len čas a trpezlivosť.
- tajená pravda je ľudských vzťahoch nebezpečná. Skúsenosti hovoria, že pravda je v tomto prípade ďaleko silnejší a spoľahlivejší prostriedok. S pravdou sa dieťa ľahšie vychováva a rodine sa lepšie žije.
- dieťa má o sebe vedieť viac, ako ostatní. Podstatou je, aby dieťa nebolo zaskočené informáciami z okolia. U dieťaťa to vyvoláva nedôveru v novej rodine.
- nečakať, až sa začne dieťa pýtať. Dieťa má byť informované o všetkých skutočnostiach týkajúcich sa jeho osoby.
- dieťa nie je z vás, ale je vaše. Ak ste odhodlaní dieťaťu porozumieť v základoch jeho povahy, urobili ste už prvý krok na dobrej ceste výchovy.
- s horším počítajte, lepším sa nechajte prekvapiť. Hovoríme o optimizme, ktorému mnohí osvojitelia podľahnú v prvých dňoch spoločného súžitia. Niekedy to končí veľkým sklamaním.
- o vlastných rodičoch len to dobré. Aj keď sa nám to zdá byť absurdné, je to najdôležitejšie odporúčanie. Nikdy nečakajte vďaku od osvojeného dieťaťa. Dieťa má často túžbu spoznať svojich biologických rodičov.

- otvorenosť voči spoločenskému okoliu. Rodiny osvojiteľské sú sledované svojím okolím. Preto majú tendenciu sa skrývať. Obyčajne však ide len o prejavy zvedavosti a kde sa nič neskrýva, býva táto zvedavosť čo najskôr nasýtená (Matějček a kol., 2002).

2.2 Osvojené dieťa

Osvojenie sa vždy dotýka aj dieťaťa, ktoré je určené na osvojenie. Preto je prirodzené, že zákon musí ako prvé zohľadňovať aj stanovisko osvojovaného dieťaťa, pretože nie každé je schopné vzhľadom na svoj vek, telesnú a duševnú vyspelosť vôbec schopné posúdiť skutočnosť, k akým závažným zmenám v jeho živote dochádza vstupom do nového rodinného vzťahu s osvojiteľskou rodinou. Mnohé si neuvedomujú, že s príchodom osvojiteľskej rodiny sa im začína nový život (Planková, 1979).

Uvádzame, že s príchodom dieťaťa do novej rodiny nastávajú veľké zmeny nielen na strane náhradných rodičov, ale hlavne na strane osvojovaného dieťaťa. Rodičia musia do osvojenia vstupovať s chladnou hlavou a s presvedčením, že sú pripravení do svojej domácnosti prijať cudzieho človeka. Musia sa snažiť vytvoriť pre dieťa vhodné prostredie, teda aby malo pocit, že je doma. Pre dieťa nie je prirodzené, ak sa musí prispôbovať novej rodine, preto sa náhradní rodičia musia posnažiť v čo najkratšom časovom úseku prispôbiť dieťaťu a hlavne naučiť sa rešpektovať jeho minulosť.

Všetky deti, ktoré prechádzajú osvojiteľským procesom prežili či už psychickú bolesť na začiatku svojho života, kedy sa ich rodičia vzdali hneď po narodení, alebo zažili fyzickú bolesť pri chladnokrvnom zneužívaní a zanedbávaní, ktoré prežívali ako starší. To, ako každé dieťa na spôsobenú bolesť reaguje je veľmi individuálna záležitosť a pre nás, ktorí sme ju nikdy vo svojom živote nezažili, je aj ťažko pochopiteľná. Ak im dovolíme tieto straty oplakať, môžu sa s pomocou náhradných rodín vydať smerom k lepšiemu životu (Archerová, 2001).

Tieto deti potrebujú vyrastať v stabilnom prostredí. Bohužiaľ nie každému dieťaťu sa to podarí na prvýkrát. U mnohých sa frustrácia z nestáleho rodinného prostredia, z odmietnutia, pocity menejcennosti a viny len prehlbujú. Malým deťom sa tieto situácie vysvetľujú ťažko. A čo také staršie deti, ktoré neuspeli na prvýkrát? Potrebujú čas na spamätanie sa a uvedomenie si, či sú ochotné toto riziko podstúpiť aj po druhýkrát. Pre prirodzenejší priebeh sa viac hodí detský domov, teda neutrálnejšie prostredie, ako prostredie ďalšej novej rodiny (Gabriel, Novák, 2008).

2.2.1 Potreby dieťaťa

Vzťah tvorí základ pre vývin človeka. Jeho prežitie a sociálny vývin závisí od vzťahu, puta, ktoré sa začína budovať k rodičom alebo dospelým vychovávateľom. Už bábätká majú schopnosť vybudovať si silné emocionálne puto k ľuďom, ktorí uspokojujú ich potreby.

Uskutočnené výskumy dokázali, že deti chorľaveli, v niektorých prípadoch aj zomierali, ak sa im nedostával potrebný kontakt s blízkou ľudskou bytosťou, hoci ich fyzické potreby boli uspokojené. Deti, ktoré majú nedostatočné množstvo potrebnej pozornosti, sú ohrozené hrozbami mentálnej, sociálnej, emocionálnej a fyzickej retardácie, a ak sa dlhodobo nenapĺňajú ich psychické potreby, nevyhnú sa ani vzniku psychickej deprivácie. Pre všestranný vývoj dieťaťa je dôležité, ak sa plnohodnotne napĺňajú jeho psychické pocity (Krajčírová, Mikloško, 2004).

Nielen prostredie, v ktorom dieťa prežíva svoje detstvo má významný vplyv na formovanie jeho psychiky, ale aj škola, ktorá svojimi požiadavkami veľkou časťou ovplyvňuje jeho rozumovú, citovú, vôľovú, sociálnu i telesnú schopnosť (Hrdličková, Pávková, 1989).

Dieťa netuží len po náklonnosti a láske svojich rodičov, ale vyžaduje si určité množstvo pozornosti a akceptácie aj iných ľudí. Tu zohrávajú veľký význam práve jeho súrodenci. Navzájom si poskytujú vhodné zručnosti a skúsenosti. Dieťa si postupne zvyká na život v kolektíve, učí sa družnosti, priateľstvu a pochopeniu k starším ľuďom ale i tým mladším, učí sa taktiež podeliť sa a prispôbovať. Teda ak má dieťa súrodencia, učia sa navzájom podporovať (Mikloško, 2008).

„Psychické potreby dieťaťa:

- potreba stimulácie: ide o to, aby náš život nebol nudný a prázdny. Potrebujeme zamestnanie a rozptýlenie. Potrebujeme podnety v patričnom množstve, kvalite a premenlivosti. Aj v rozhovoroch s uchádzačmi o adopciu počúvame: „Je tu prázdno, nie je tu žiadny život, všetko máme, ale my si to neužijeme, keď tu nie je nikto, kto by to s nami zdieľal.“
- potreba zmysluplného sveta: ak sa majú stať z jednotlivých podnetov poznatky a skúsenosti, musí byť v týchto podnetoch nejaký poriadok a zmysel. Iba tak sa môže dieťa niečomu naučiť a len tak sa môžeme i my učiť s ním. Spolunažívaním s dieťaťom sa

stávame skúsenejšími. V rozhovoroch sa veľmi často ozýva: „Až život s dieťaťom má nejaký význam. Takto sme tu len sami pre seba a to je málo.“

- potreba životnej istoty: uspokojením tejto potreby sa človek zbavuje úzkosti, dodáva mu pocit bezpečia a umožňuje mu cieľavedomú aktivitu. Dieťa získava životnú istotu v blízkosti svojich rodičov a oni majú podstatný diel svojej istoty v ňom. Je tu niekto, kto je k nim viazaný silným citovým putom. I keď si založia vlastnú rodinu, neopustia ich citovo.

- potreba otvorenej budúcnosti: jej naplnenie nám umožňuje uspokojujúce prežívanie osobného behu života. Naopak, strata životnej nádeje vedie k zúfalstvu. Ak už raz máme dieťa, nielen že si robíme starosti, ale zároveň sa na niečo tešíme. S deťmi plánujeme našu spoločnú budúcnosť. Nebude v nich síce pokračovať náš genetický vklad, pretože ten si priniesli od svojich biologických rodičov, ale bude v nich pokračovať všetko to, čo sme im mohli ponechať počas nášho spoločného života“ (Matějček a kol., 2002, s. 56).

Matějček (2008) uvádza aj potrebu identity. Z náležitého uspokojenia tejto potreby vychádza zdravé vedomie vlastného ja. Toto vedomie je neskôr podmienkou pre to, aby si človek mohol na svojej vývojovej dráhe osvojiť užitočné spoločenské role a stanoviť si hodnotné ciele pre svoje snaženie.

3 VÝCVIKOVÝ PROGRAM PRIDE

Náhradná výchova je zameraná na starostlivosť a výchovu o deti, ktoré sú opustené. Osvojiteľia sa snažia hlavne o uspokojovanie ich psychických potrieb a na vytváraní pocitu lásky a bezpečia. Deti v náhradnej rodine prežívajú strach z nového prostredia, sú zmätené a často sa objavujú aj negatívne pocity ako hnev, nevraživosť a agresivita. Aby mohla náhradná osobná starostlivosť plniť svoje poslanie, je potrebné, aby sa náhradní rodičia dokonale pripravili na príchod nového človeka do ich domova, aby mu dokázali pripraviť vhodné prostredie. PRIDE je vhodným programom, pretože sa zameriava práve na prežívanie opusteného dieťaťa.

3.1 Charakteristika Výcvikového programu PRIDE

PRIDE je programom prípravy, celoživotného vzdelávania a sprevádzania náhradných rodičov, vychovávateľov a odborných pracovníkov, ktorí sa rozhodli starať o dieťa niekoho iného. Je ucelený vzdelávací systém, špeciálne zameraný na prácu s deťmi, ktoré žijú mimo vlastnej rodiny. Dotýka sa emocionálnej stránky človeka a jeho zážitkových skúseností. Umožňuje dospelým spoznať a rozvíjať svoje zručnosti tak, aby mohli účinne pomáhať deťom vyrovnáť sa so svojou minulosťou, prijať prítomnosť a pripraviť sa na samostatnú budúcnosť. Taktiež pomáha záujemcom o osvojenie prijať zodpovednosť za zverené dieťa.

Program PRIDE je výsledkom tridsaťročnej medzinárodnej spolupráce a skúseností odborníkov z oblasti starostlivosti o ohrozené deti. Vyvinul sa v USA v štáte Illinois a rozšíril sa do siedmich štátov Európy (Aby každé dieťa..., 2010).

Čo najjednoduchšou formou zozbieral skúsenosti tisícok náhradných rodičov do veľmi efektívneho systému. Vychádza z ľudského cítenia a jeho zážitkových skúseností. Snaží sa zobrazit' skutočnosti, ako pomôcť deťom, ktoré stratili potrebnú životnú istotu, ako im pomáhať, aby bolo schopné si opäť vytvárať vzťahy, a tak im nielen ponúknuť záchranu, ale aj sprostredkovanie vzťahu medzi dieťaťom a jeho biologickou rodinou. Učí, ako zaobchádzať s jeho ťažkou minulosťou, ako pochopiť jeho zranenie a jeho stratu, ako vnímať to, čo sa odohráva v jeho srdci. Náhradným rodinám umožňuje na vlastné oči prežiť úzkosť, bezmocnosť a čokoľvek, s čím zranené dieťa prichádza do kontaktu. PRIDE umožňuje, aby sme pochopili dieťa, ktoré prichádza z detského domova, aby sme ho videli v inom svetle a z iného uhľu (Mikloško 2008).

„Cieľovými skupinami sú:

- náhradní rodičia (zlepšenie kvality ich pripravenosti na náhradné rodičovstvo)
- vychovávateľia a odborní pracovníci
- biologickí rodičia detí (rozvoj ich rodičovských zručností)“ (Program PRIDE, 2010).

Myslíme si, že na jednotlivých stretnutiach si uvedomia, či:

- je ich rozhodnutie konečné
- je ich rozhodnutie tým, čo naozaj chcú
- nehrozí riziko ďalšieho sklamaní dieťaťa

3.2 Priebeh výcvikové programu PRIDE

Uskutočňuje sa počas tridsiatich hodín , kedy sa účastníci stretávajú na deviatich sedeniach. Tieto sedenia sa uskutočňujú v skupine, kde sa stretáva desať až pätnásť účastníkov. Spomínaný výcvik v sebe zahŕňa aj tri konzultácie individuálne, kedy rozhovory prebiehajú v prostredí domova. Počas celého sedenia sa zúčastneným venujú dvaja odborníci a podporujú ich v zážitkových procesoch. Po ukončení tohto výcviku sa jednotlivým účastníkom udeľuje certifikát, môžeme ho nazvať aj potvrdením, či sú už žiadatelia o osvojenie spôsobilí a či dokážu do svojej domácnosti prijať dieťa, ktoré nie je ich biologickým. Aj keď sa výcvik ukončí, jednotliví klienti nie sú sami. Odborníci pokračujú v pomoci na príprave prijatia dieťaťa do rodiny a sú veľkou oporou pre klientov (Program PRIDE, 2010).

- prvé stretnutie: oboznámenie sa s programom PRIDE. Zahŕňajú sa sem kompetencie, potrebné na úspešné náhradné rodičovstvo vo vzťahu k programu PRIDE, proces, ako sa stať náhradnou rodinou.
- druhé stretnutie: tímová práca zameraná na stálosť. Zdôrazňuje sa dôležitosť rodinných vzťahov, úlohu rodiny pri podpore identity dieťaťa, jeho kultúry, sebavedomia. Zahŕňa hlavné úlohy pri plánovaní stálosti vrátane zachovania kontinuity vzťahov počas zmien. Tímová práca je najlepšou cestou pre deti a rodičov k stálosti.
- tretie stretnutie: Poznanie vývinových potrieb dieťaťa. Oboznamuje náhradných rodičov so základmi rastu a vývinu dieťaťa, dôležitosť pripútania a oddanosti pre rast a vývin

dieťaťa. Náhradní rodičia môžu budovať puto a oddanosť s cieľom uspokojenia všetkých potrieb dieťaťa.

- štvrté stretnutie: Straty ovplyvňujú rast a vývin dieťaťa. Uvedenie si, že ďalšie umiestnenie môže straty prehĺbiť. Akákoľvek strata predstavuje problém a uvedenie si možností, ako im predísť.
- piate stretnutie: Posilnenie sebahodnoty a vzťahov s rodinou. Teda ako môžu náhradné rodiny budovať alebo upevňovať identitu, kultúrnu identitu a sebahodnotu detí. Predstavuje hlavnú ideu umiestnenia detí v náhradnej rodine, udržiavanie kontaktu s jeho biologickou rodinou čo najčastejšie. Plánuje návštevy, pripravuje deti na návštevy, a učí zvládanie reakcií všetkých zainteresovaných pred, počas aj po návšteve.
- šieste stretnutie: Disciplína a stres. Učí sa budovať disciplína u detí, ochrana, výchova a poznanie vývinových potrieb. Upresňuje pojem a ciele disciplín, rozdiel medzi trestom a disciplínou a ich efektívne ciele. Upresňuje význam správania sa detí a faktory, ktoré ovplyvňujú toto správanie. Ukazuje metódy, akými možno dosiahnuť ciele.
- siedme stretnutie: Pokračovanie rodinných vzťahov. Poukazuje na spôsob pomoci, aby sa dieťa dostalo do bezpečného výchovného prostredia domova na celý život. Podporuje rodinu v snahe spojenia detí s biologickou rodinou a príbuzenstvom.
- ôsme stretnutie: Plánovanie zmeny. Sústreďuje sa na zmeny, ktoré spôsobí umiestnenie dieťaťa do náhradnej rodiny. Poukazuje na očakávania pri príchode dieťaťa do novej rodiny. Je dôležité, čo osvojiteľia môžu vedieť o dieťati pred jeho prijatím do novej rodiny, ako s ním hovoriť.
- deviate stretnutie: Prijatie PRIDE-u, rozhodnutie, certifikácia. Je to šanca stretnúť skúsených členov profesionálneho tímu pestúnskej starostlivosti (Kasanová, 2008).

4 PRIESKUM OSVOJENIA AKO FORMY VZŤAHU MEDZI

ADOPTÍVNymi RODIČMI A DIEŤAŤOM

V prvých kapitolách našej bakalárskej práce sme sa vďaka získanej literatúre venovali problematike a teórii osvojenia. Zoznámili sme sa so základnými poznatkami týkajúcich sa osvojenia. V tejto kapitole by sme sa chceli zaoberať informáciami, o ktorých sa v publikáciách mnohých autorov často nepíše, pretože ich najčastejšími témami sú či už potreby dieťaťa alebo náhradných rodičov počas procesu osvojenia. V prieskumnej časti sa chceme zamerať hlavne na sprievodné znaky, ktoré sprevádzajú náhradných rodičov počas procesu osvojenia alebo po osvojení dieťaťa.

4.1 Cieľ prieskumu

Hlavnou témou našej bakalárskej práce bola problematika osvojenia. Konštatujeme, že v dnešnej dobe je veľkým problémom stať sa rodičom vďaka alkoholu, fajčeniu, strese alebo prostredníctvom zlej životosprávy. Vďaka nezodpovednosti mladých ľudí, finančným ťažkostiam alebo ľahostajnosťou pribúda množstvo detí, ktoré sú opustené, prípadne nechcené. Preto je potrebné, aby sa danej problematike venovala zvýšená pozornosť. Spoločnosť by mala venovať zvýšenú pozornosť procesu osvojenia. Mala by sa snažiť, aby uchádzačov o osvojenie pribúdalo nielen zo zdravotných dôvodov, ale hlavne z vlastného presvedčenia. Každé dieťa má právo na vlastnú rodinu.

Vďaka dostupnej literatúre a preštudovaných prieskumov, ktoré sa v minulosti uskutočnili, sme si zvolili hlavný cieľ prieskumu, ktorým bolo zistiť, čo vedie osvojiteľov k osvojeniu dieťaťa a ako vnímajú tento proces.

Stanovením hlavného cieľa sme dospeli k nasledovným čiastkovým cieľom:

C1: Zistiť, aký bol hlavný dôvod rozhodnutia osvojiteľov pre osvojenie.

C2: Zistiť, aké mali osvojitelia kritéria výberu dieťaťa.

C3: Zistiť, ako vnímali osvojitelia proces osvojenia.

Na základe stanovených čiastkových cieľov sme vytvorili prieskumné otázky:

O1: Aký bol hlavný dôvod rozhodnutia osvojiteľov pre osvojenie?

O2: Aké mali osvojitelia kritéria výberu dieťaťa?

O3: Ako vnímali osvojitelia proces osvojenia?

4.2 Metóda prieskumu

4.2.1 Respondenti

Naším výskumným súborom sa stalo päť rodín, ktoré majú osvojené dieťa (z toho jedna rodina je zároveň rodinou, ktorá má dve deti v profesionálnej rodine a jedna žena, ktorá je slobodná, ale v minulosti si osvojila dieťa). Hlavným dôvodom výberu jednotlivých respondentov bolo samotné zameranie našej bakalárskej práce, preto sme sa zamerali na rodiny, ktoré v minulosti podstúpili proces osvojenia. Samotný prieskum sme realizovali v období od začiatku mesiaca marec 2010 po koniec spomínaného mesiaca. Každá oslovená rodina bola ochotná podstúpiť s nami rozhovor.

4.2.2 Metóda

Ako metódu prieskumu sme zvolili rozhovor, ktorý sme využili pri dosahovaní stanovených cieľov. Ondrejko (2007) ho charakterizuje ako základný nástroj komunikácie v spoločnosti. V minulosti sa mu nekládol veľký význam, no v súčasnosti je tomu inak. Niektorí metodológovia ho berú ako najvýznamnejšiu formu skúmania ľudí. V dnešnej dobe sa spolu s dotazníkom najčastejšie využíva na získavanie potrebných informácií. Správanie respondenta sa dá v danej chvíli vysvetliť ako výsledok ľudského zvažovania výhodnosti alternatív. Ak sme sa rozhodli pre rozhovor, môžeme postupovať nasledujúcimi spôsobmi:

- štandardizovaný rozhovor (štruktúrovaný). Z toho usudzujeme, že rozhovor je presne štruktúrovaný a jedná sa o kvantitatívny výskum. Otázky máme presne stanovené, zoradené do poradia a každému respondentovi sa podávajú rovnaké otázky, teda sa nemenia. Najčastejšími otázkami sú uzavreté otázky, ktoré si vyžadujú presne stanovené možnosti odpovedí. Veľkou výhodou štruktúrovaného rozhovoru je, že odpovede možno porovnať medzi respondentmi a výskumník s veľkými ťažkosťami môže ovplyvniť výsledok daného prieskumu.
- neštandardizovaný rozhovor (neštruktúrovaný). Hovoríme o kvalitatívnom výskume. Cieľom je, aby sme pochopili, ako jednotlivci dané skutočnosti interpretujú a konštruujú. Pomáha nám porozumieť jednotlivým vzťahom, udalostiam a významom, ako im ľudia pripisujú dôležitosť. Dôležitý je hlavne cieľ rozhovoru a jednotlivé okruhy problémov, ktoré sú významným predmetom rozhovoru. Otázky sú prirodzené, nie vopred pripravené a sú ovplyvnené hlavne reakciami respondenta. Nie je jednoduchý pre výskumníka. Prenikáme do hlbších vzťahov medzi jednotlivými javmi (motív, postoj, skúsenosti,

temperament, podnety). Čas, počas ktorého prebieha neštruktúrovaný rozhovor by nemal prekročiť hranicu šesťdesiatich minút.

- pološtandardizovaný rozhovor (pološtruktúrovaný). Predstavuje prechod medzi predchádzajúcimi spôsobmi rozhovoru. Postup si výskumník pred rozhovorom stanoví. Počas rozhovoru respondentom kladie doplňujúce otázky, ktoré si vopred nepripravil. Počas rozhovoru sa môže približovať buď k štandardizovanému alebo neštandardizovanému rozhovoru. (Rosinský, 2008)

Pri vypracovaní empirickej časti našej bakalárskej práce sme sa rozhodli využiť pološtandardizovaný rozhovor. V mesiaci február 2010 sme vytvorili otázky, ktoré sme kládli našim respondentom – rodičom, ktorí majú osvojené dieťa. S každým rodičom sme absolvovali osobný rozhovor. Rozhovor bol dohodnutý či už osobne, alebo sprostredkovaný inou osobou, ktorá bola pre náhradné rodiny dôveryhodná. Vopred sme si stanovili pätnásť otázok, ktoré boli dôležité pre dosiahnutie nami stanovených cieľov. Respondentom sme poskytli sľub anonymity a ubezpečili sme ich, že ich odpovede budú zverejnené len v danej bakalárskej práci.

5 INTERPRETÁCIA VÝSLEDKOV

5.1 Prvá prieskumná otázka

V našej prvej prieskumnej otázke sme sa zamerali na hlavný dôvod rozhodnutia osvojiteľov pre osvojenie. Preto sme sa snažili zosumarizovať ich jednotlivé odpovede na položené otázky.

- aké boli vaše dôvody rozhodnutia pre osvojenie dieťaťa?

Rodina Petra - Keďže som si doposiaľ nenašla vhodného partnera, za najvhodnejší spôsob som zvolila osvojenie a rozhodla som sa tento proces podstúpiť. Keďže v tej dobe som mala už tridsaťpäť rokov a moje biologické hodiny už dost prudko tikali, nestrácala som čas.

Rodina Rudka - Mnoho rodín zvažuje adopciu dieťaťa hlavne z dôvodu neplodnosti matky alebo otca. Nás sa to našťastie netýka, keďže sme rodičmi dvom biologickým deťom. Vždy sme túžili po veľkej rodine a nechcela som znovu podstúpiť pôrod, rozhodli sme sa pre formu osvojenia. Bol to pre nás úžasný pocit, že môžeme pomôcť opustenému dieťaťu.

Rodina Jakuba - Ona: Po bežnej prehliadke na gynekológii mi zistili vážne ochorenie maternice a nastali pre nás ťažké chvíle. Museli sme sa rozhodnúť. Buď si nechám maternicu vybrať a budem zdravá, alebo si ju nechám ale deti aj tak nikdy mať nebudeme. Takže určite sme sa rozhodli pre moje zdravie, teda nič iné nám ani nezostávalo. On: Preto sme sa rozhodli, že dieťa si osvojíme.

Rodina Petry - Ona: Otehotnela som veľmi mladá a narodilo sa nám zdravé dievčatko. On: Raz som za volantom dostal epileptický záchvat a keďže môj vodičský preukaz bol našim chlebom, prácu som musel opustiť. Najskôr sme sa rozhodli pre profesionálnu rodinu. Po čase sme získali do opateru tri rómske deti. Ale cítili sme, ako keby nám to nestačilo. Preto sme sa rozhodli, že si ešte jedno dieťa osvojíme.

Rodina Janky a Martina - On: Čakal som, že nám doktor oznámi, že si náš problém vyžiada niekoľko týždňové liečenie. Lekár nám oznámil, že dieťa spolu nikdy mať nebudeme. Teda aspoň nie našim spoločným splodením. Ale časom sme sa začali o našom probléme viac rozprávať. Začali sme sa informovať o možnostiach ako sa stať rodičmi a rozhodli sme sa pre osvojenie.

Interpretácia výsledkov – Odpovede jednotlivých respondentov nás prekvapili. Čakali sme, že jednotlivé rodiny budú uvádzať ako hlavný dôvod rozhodnutia osvojiť si dieťa

zdravotné problémy. Z piatich rodín ako motiváciu osvojenia dieťaťa tento problém uviedli ako hlavný dôvod len dve rodiny. Slobodná žena uviedla jej hlavnú motiváciu fakt, že jej vek je pokročilý a bojí sa, že si nenájde vhodného partnera. Dve rodiny majú vlastné biologické deti, preto zdravotné problémy u nich nezohrávali žiadny význam. Ich hlavný dôvod uvádzame ako vlastné presvedčenie, teda dobrý pocit z toho, že pomohli deťom z detských domovov.

- existuje možnosť osvojenia ďalšieho dieťaťa?

Rodina Petra - Keby som ešte našla partnera, ktorý by ma tiež vo všetkom podporoval a pomáhal mi (aj finančne), tak by som možno ešte považovala o osvojení. Ale keďže som sama, neprichádza to do úvahy.

Rodina Rudka - Ona: Už máme tri deti, neviem, či by som ešte bola schopná podstúpiť znovu celý proces osvojenia. On: Ja už určite nie. Aj keď financií je zatiaľ dostatok, myslím si, že v dnešnej dobe mať tri deti je už skôr raritou ako prirodzenosťou.

Rodina Jakuba - Ona: Ako sme už spomínali, chceme sestričku pre nášho Jakubka. Nechceme, aby vyrastal ako jedináčik. On: A dúfam, že to bude čo najskôr.

Rodina Petry - Ona: Osvojenie možno nie, ale keby nám to umožnila, chceli by sme našu rodinu ešte rozšíriť ako profesionálni rodičia. On: O osvojení už skôr neuvažujeme ako uvažujeme.

Rodina Janky a Martina - Ona: Momentálne sme spokojní. Aj keby sme mohli mať vlastné deti, túžili sme po dvoch, a to po chlapcovi a dievčatku, takže svoj sen sme si aj splnili. On: Snívali sme o dvoch deťoch, tie máme, ale naše túžby sa môžu zo dňa na deň zmeniť. Nikdy nepoviem nikdy.

Interpretácia výsledkov – Podľa rozhovorov, ktoré sme podstúpili s jednotlivými respondentmi nášho výskumu, sme dospeli k nasledovným záverom. Tri rodiny vylučujú možnosť osvojenia, či už z finančných dôvodov, keďže jedna respondentka je slobodná alebo z dôvodu znovu podstúpiť celý proces osvojenia. Z týchto troch rodín jedna rodina uvažuje, že chcú pokračovať v náhradnej starostlivosti, ale neuvažujú o osvojení dieťaťa, ale vzatí nového dieťaťa do náhradnej starostlivosti ako profesionálna rodina. Jedna rodina nevylučuje, že by si v budúcnosti osvojila ďalšie dieťa, ale momentálne túto možnosť ani nepripúšťajú. Jedna rodina v budúcnosti plánuje podstúpiť znovu celý proces osvojenia, keďže túžia poskytnúť synovi súrodenca a nechcú, aby vyrastal ako jedináčik.

5.2 Druhá prieskumná otázka

V našej druhej prieskumnej otázke sme venovali našu pozornosť hlavne kritériám, ktoré boli pre žiadateľov o osvojenie dieťaťa dôležité. Chceli sme sa aj zamerať na skutočnosť, ako sa ich počiatočná predstava odlišovala od dieťaťa, ktoré si osvojili. Preto sme rodinám, ktoré sa rozhodli pre náhradnú starostlivosť položili nasledovné prieskumné otázky.

- aké pohlavie ste zvažovali pre svoje dieťa?

Rodina Petra - Ja som túžila len po chlapcovi. Nad dievčaťom som ani neuvažovala. Možno preto, aby som neskôr v budúcnosti pri ňom cítila pocit bezpečia, aby som vedela, že mám pri sebe chlapeckú ruku.

Rodina Rudka - On: Na pohlaví nám nezáležalo. Keďže už máme dcéru aj syna, nekládli sme pohlaviu veľký význam. Iné by bolo, keby sme mali dve dcéry, prípadne dvoch synov.

Rodina Jakuba - Ona: Naša predstava bola, že chceme dve deti. Jedno muselo byť dievčatko a chceli sme aj chlapca. Takže sme nepokladali za dôležité, aké pohlavie bude mať prvé dieťa. Ale pri adopcii druhého dieťaťa pohlavie bude pre nás zohrávať veľkú úlohu.

Rodina Petry - Ona: Nemali sme nikdy vyčlenené, že práve teraz si vezme dievčatko, alebo teraz to bude chlapec. Ako sme si prezerali fotografie, ako sme si prezerali videozáznamy, až na mieste sme sa rozhodli, aké dieťa bude to naše. On: Pri prezeraní fotografií nás jedno konkrétne „chytilo za srdce“ a vedeli sme, že žiadne iné nechceme.

Rodina Janky a Martina - Ona: Ja som túžila po dievčatku, manžel po chlapčekomu, ale po spoločnom rozhovore sme usúdili, že nechceme mať len jedno dieťa a tak nie je pre nás ani podstatné, či prvý bude chlapec alebo dievčatko.

Interpretácia výsledkov – Zaujímavé pri interpretácii týchto odpovedí pre nás bolo, že u štyroch rodín pohlavie dieťaťa nerozhodovalo. Hlavne nie pri prvom osvojení, pretože jedna rodina zo spomínaných náhradných rodín plánuje v budúcnosti osvojiť si aj ďalšie dieťa, pretože túžia po dvoch deťoch. Preto uvádzajú, že pohlavie u nich bude zohrávať veľkú úlohu až pri druhom osvojení. Slobodná žena ako jediná uvádzala, že chlapčenské pohlavie pre ňu bolo dôležité. Spomínané výsledky boli pre nás prekvapením, pretože sme očakávali, že osvojiteľia budú pohlaviu klásť veľkú dôležitosť.

- aké ste mali predstavy o veku dieťaťa?

Rodina Petra - Vek dieťaťa bol pre mňa tiež rozhodujúci. Pretože mám v práci dosť vysoké postavenie, nemohla som si dovoliť zostať doma na materskej dovolenke. Preto som aj uvádzala, že chcem už školopovinné dieťa, čo najmladšie, ale už školopovinné.

Rodina Rudka - Ona: Ja som chcela čo najmladšie dieťa. Preto sme uviedli, že dieťa musí mať do troch rokov.

Rodina Jakuba - On: Do žiadosti o osvojenie dieťaťa sme uviedli vek do troch rokov. Staršie sme nechceli. Túžili sme po tom, ako budeme vidieť, ako nám rastie pred očami.

Rodina Petry - Ona: Nám nezáležalo na tom, či dieťaťko bude ešte v perinke, alebo už vie rozprávať alebo či už navštevuje základnú školu. Ako sme už spomínali, muselo nám „padnúť do oka“.

Rodina Janky a Martina - On: Samozrejme, že ako každá rodina, ktorá sa rozhodla pre osvojenie dieťaťa, aj my sme túžili po dieťaťku, ktoré by bolo čo najmladšie. V tej dobe sme si mysleli, že čím bude dieťa mladšie, tým si ho viac budeme môcť vychovávať podľa svojej predstavy

Interpretácia výsledkov – U náhradných rodín sa najčastejšie uvádzal vhodný vek pre ich dieťa do troch rokov. Nad starším dieťaťom ani neuvažovali. Túto požiadavku do žiadosti o osvojenie uviedli až tri rodiny. Slobodná matka uvádza, že najdôležitejšie pre ňu bolo, aby dieťa bolo školopovinné. Hlavný dôvod jej rozhodnutia uvádza pracovné postavenie. Jedna rodina neuviedla konkrétny vek dieťaťa na osvojenie. Vek pri ich rozhodovaní nezohrával žiadny význam.

- boli ste ochotní osvojiť si aj súrodenecké skupiny?

Rodina Petra - Určite nie. Ja som túžila len po jednom dieťati. Túžila som po niekom, kto by trošku utlmil moju samotu. Dve deti by znamenali aj dvojnásobné starosti a neviem, či by sme si vystačili aj finančne. Takže určite nie.

Rodina Rudka - Ona: Predtým som nad tým neuvažovala, ale keby mi ponúknú súrodencov, asi by som nesúhlasila. Buď jedno alebo žiadne. On: Určite ani ja by s touto možnosťou nesúhlasil.

Rodina Jakuba - On: Ponúkali nám súrodencov, ale ja som s tým nesúhlasil.

Rodina Petry - Ona: Nám to bolo jedno, či si vezmeme jedno dieťa, alebo si ich hneď zoberieme domov viac. My sme len túžili po veľkej rodine, túžili sme po tom, aby sme niekomu mohli dať kus seba. On: Ale pri osvojení sme si vzali len jedno.

Rodina Janky a Martina - Ona: Túto možnosť sme nezvažovali, ale ani sme sa jej nebránili. Chceli sme dve deti, ale ani by nás len nenapadlo, že si po takom krátkom čase osvojíme hneď aj druhé dieťa. On: Ako hovorila manželka, najskôr sme nad tým neuvažovali. Ale keď sme sa dozvedeli, že naša Janka má niekde súrodenca, o čom sme ani neboli informovaní, nedokázali sme ich od seba odlúčiť.

Interpretácia výsledkov – Rozhodnutie vziať si do starostlivosti nie jedno dieťa, ale viac detí naraz nie je jednoduché. Od toho sa odvíjali aj odpovede našich respondentov. Tri rodiny možnosť osvojiť si súrodenecké skupiny hneď vylúčili a o tejto možnosti ani neuvažovali. Dve rodiny uviedli, že nad touto možnosťou neuvažovali, ale ani sa jej nebránili. Preto sa aj jedna rodina osvojiteľov rozhodla o adopciu súrodenca už adoptovanej dcéry.

- zavážil pri vašom rozhodovaní pôvod dieťaťa?

Rodina Petra - Ako som už spomínala, rómske dieťa u mňa neprichádzalo do úvahy

Rodina Rudka - On: Po dlhých rozhovoroch sme sa rozhodli, že nie je podstatný pôvod dieťaťa, ale jeho správanie, jeho predchádzajúca minulosť, ktorá ich nepoznačila až do takej miery.

Rodina Jakuba - On: Rómske dieťa neprichádzalo do úvahy. Nevie si predstaviť, že by som sa v spoločnosti objavil s rómskym dieťaťom. Cítil by som sa asi neprijemne. Ona: Rómske dieťa som nechcela. Nevie, ako by som to zvládala.

Rodina Petry - Ona: Nikdy. My sme sa práveže chceli starať o rómske deti, pretože vieme, že v dnešnej dobe sú ľudia ešte moc konzervatívny a bránia sa myšlienke, že by si osvojili rómske dieťa. Môžem povedať, že rómske deti sú doslova a do písmena nechcené deti. On: Preto sme sa rozhodli, že naše deti budú len rómskeho pôvodu.

Rodina Janky a Martina - Ona: Naša prvotná požiadavka bola, že chceme len nerómske dieťa. Bránila som sa myšlienke, aby moje deti boli rómskeho pôvodu.

Interpretácia výsledkov – Pri otázke ohľadom pôvodu dieťaťa sme mnohých náhradných rodičov zaskočili. Nečakali, že im bude poskytnutá otázka aj tohto druhu. Tri rodiny uviedli do svojej prvotnej požiadavky, že nebudú akceptovať dieťa, ktoré je rómskeho

pôvodu. Bránili sa myšlienke vychovávať „iné“ dieťa. Jedna rodina nepokladala za dôležité, či je dieťa rómske alebo nerómske. Chceli hlavne zdravé dieťa po psychickej stránke. Posledná rodina uviedla do svojej žiadosti len rómsky pôvod dieťaťa, pretože je o ne menší záujem.

- ako sa vaše dieťa odlišuje od počiatočnej predstavy?

Rodina Petra - Túžila som bielom dieťaťu a to aj mám. Chcela som chlapčeka a v čase osvojenia bol vo veku, kedy deti nastupujú do školy, teda aj táto požiadavka sa mi splnila. Takže s výsledkom osvojenia som bola nad očakávania spokojná. Ani som nedúfala, že moja náročnosť bude splnená.

Rodina Rudka - Ona: Musím povedať, že úplne. náš Rudko je rómske dieťa, veľmi inteligentné a šikovné. A už by som ho nevymenila za nič na svete. On: Ja musím súhlasiť. Najskôr boli očakávanie veľké, ale realita nás prebrala.

Rodina Jakuba - On: Jediné, v čom sa Jakubko odlišuje od našej predstavy, je jeho vek. Chceli sme čo najmladšie dieťa, ale v konečnom dôsledku sme spokojní.

Rodina Petry - On: Keďže sme nemali konkrétnu predstavu, tak sa ani jedno z našich detí neodlišuje od počiatočnej predstavy.

Rodina Janky a Martina - Ona: Ako som na začiatku spomenula, naše kritériá boli možno aj nespĺniteľné. Aké dieťa sme si vysnívali, také možno ešte ani na svete nebolo, teda na svete možno, len nebolo opustené. Naša Janka aj Martinko sú rómskeho pôvodu, aj keď sme túto možnosť vylučovali. Janku sme si osvojili ako maličkú, mala tri roky, teda táto požiadavka v podstate splnená aj bola, ale Martinka sme si osvojovali ako sedemročného.

Interpretácia výsledkov – Väčšina náhradných rodín, ktoré sa rozhodli pre osvojenie dieťaťa prichádzajú do tohto procesu s určitou predstavou. Len nie každej sa podarí nájsť dieťa podľa predstavy. V našom výskume sa z piatich opýtaných rodín len dve splnili každú predstavu. Jedna rodina uviedla, že ich dieťa sa nezhoduje ani v jedinej predstave, akú si vysnívali. Iná rodina interpretovala rozdiel v pôvode, teda že uviedli v žiadosti nerómske dieťa, ale osvojili si rómske dieťa a aj staršie, ako predpokladali. Posledná rodina rozdiel vníma len vo veku ich syna.

5.3 Tretia prieskumná otázka

Každé osvojenie dieťaťa prináša so sebou svoje pozitíva aj negatíva. Preto sme sa rozhodli zahrnúť vnímanie procesu osvojenia dieťaťa osvojiteľmi do prieskumnej otázky našej

bakalárskej práce. Zamerali sme sa na celý proces osvojenia, ako prebiehala ich príprava na dieťa, ako sa k nim správali pracovníci v jednotlivých subjektoch a ako vnímalo okolie osvojiteľov, či už rodina alebo priatelia ich rozhodnutie.

- ako prebiehala vaša príprava na náhradnú starostlivosť?

Rodina Petra – Najskôr som čerpala informácie z internetu. Obrátila som sa na organizáciu Úsmev ako dar a zapojila som sa do výcvikového programu PRIDE. Mnoho rodín my poskytlo rady a vlastné skúsenosti spojené s osvojením. Absolvovala som sedenia aj u psychologičky.

Rodina Rudka – Ona: Sedenia u psychológa. Návštevy u sociálneho pracovníka. Z jedného úradu sme sa náhlili na druhý úrad.

Rodina Jakuba - 8. On: Skontaktovali sme sa s rodinou, ktorá už má osvojené dieťa. Poskytli nám informácia, ktoré nám veľmi pomohli. Ona: Absolvovali sme sedenia u psychologičky, zapojili sme sa do rôznych programov. Nechceli sme, aby nás niečo, čo sa týka adopcie prekvapilo.

Rodina Petry - Ona: U nás bol proces osvojenia o to jednoduchší, keďže už ako profesionálni rodičia sme museli prejsť rôznymi skúškami, či už to boli rozhovory u psychologičiek, zúčastnili sme sa aj programu PRIDE, pracovníci organizácie Úsmev ako dar nám veľmi pomáhali.

Rodina Janky a Martina - Ona: Či už to boli informácie na internete, u sociálnej pracovníčky alebo dlhé rozhovory so psychologičkou. On: Informovali sme sa aj u vychovávateľiek v detskom domove.

Interpretácia výsledkov – Každá rodina prešla základnou prípravou osvojenia. Či už to boli sedenia u psychologičky, rozhovory so sociálnymi pracovníčkami alebo informovanie sa na internete alebo u rodín, ktoré už majú osvojené dieťa. Z týchto piatich rodín sa len dve obrátili na organizáciu Úsmev ako dar a zapojili sa do výcvikového programu PRIDE.

- do akej miery ste boli spokojní so službami, ktoré poskytujú subjekty?

Rodina Petra - Ja som bola spokojná, nemôžem sa sťažovať. Všetci mi vrúcne vyšli v ústrety.

Rodina Rudka - Ona: So službami som nebola spokojná vôbec. Pohadzovali si nás ako horúci zemiak. Kvôli tomuto prístupu som zvažovala možnosť odstúpiť od osvojenia. On: Niekedy som mal pocit, že som zločinec a nie, že chcem pomôcť opustenému dieťaťu.

Rodina Jakuba - On: Nemôžem povedať, že som bol spokojný. So sociálnou pracovníčkou sme mávali dosť často výmenu názorov.

Rodina Petry - On: S každým subjektom sme boli spokojní. Ona: Nemali sme nikdy k nikomu žiadne výhrady.

Rodina Janky a Martina - Ona: So službami v každom subjekte sme boli spokojní. Či už to bolo množstvom informácií, ktoré nám poskytovali alebo v spôsobe, s akým k nám pristupovali.

Interpretácia výsledkov – Pre rodiny, ktoré sa rozhodli osvojiť si dieťa je dôležitý aj prístup jednotlivých subjektov. Preto sme zahrnuli do prieskumu aj túto otázku. Dve rodiny uviedli, že spokojné so službami neboli, preto tento prístup berú ako veľké negatívum. Tri rodiny neuviedli žiadny problém, preto aj prístup pracovníkov označujú ako pozitívum.

- vyskytol sa problém, ktorý by vaše rozhodnutie skomplikoval?

Rodina Petra - Nie, u mňa sa žiadny problém nevyskytol. Až som sa sama seba spýtovala, prečo to prebieha tak, ako to prebiehalo.

Rodina Rudka - Ona: Výrazné komplikácia sa neobjavili. On: Okrem únavného obdobia prípravy na osvojenie by som ani ja neuviedol žiadne výrazné komplikácie.

Rodina Jakuba - Ona: Nebol to problém, ktorý by skomplikoval naše rozhodnutie alebo by ho ovplyvnil. Len jediný problém nás neustále sprevádzal. Veľmi dlhé obdobie sme nenašli dieťa, ktoré by nám vyhovovalo.

Rodina Petry - Ona: Problémy sa pri osvojení dieťaťa nevyskytli. Problémy sme spoznali len ako profesionálni rodičia.

Rodina Janky a Martina - Ona: Problém bol len jediný. A to ten, že dlhý čas sa nenašlo vhodné dieťa pre nás. To čakanie bolo pre nás stresujúce, každý deň som čakala, kedy zazvoní telefón a oznámia nám „máme ho“.

Interpretácia výsledkov – Obdobie osvojenia sa stáva niekedy zdĺhavým obdobím. Niekedy tento proces predĺžia aj komplikácie, ktoré by mohli sprevádzať žiadateľov o náhradnú starostlivosť. Ale tri rodiny uvádzajú, že sa so žiadnymi komplikáciami počas tohto procesu nestretli. Dve rodiny uvádzali ako najväčšie negatívum fakt, že v detských domovoch sa nenachádzalo dieťa, ktoré by uspokojilo ich predstavy.

- aká bola dĺžka obdobia od zapísania so do zoznamu žiadateľov po rozhodnutie súdu o osvojení? (v mesiacoch)

Rodina Petra - O adopciu som sa uchádzala sama. Na Peťka som čakala asi pätnásť mesiacov.

Rodina Rudka - Ona: My sme asi šťastnejšia rodina, pretože celé obdobie osvojenia nám trvalo asi 10 mesiacov.

Rodina Jakuba - Ona: Práve preto, že sme si stáli za svojím rozhodnutím sa toto obdobie stále predlžovalo a predlžovalo. Ale celé obdobie trvalo myslím dvadsaťosem mesiacov.

Rodina Petry - On: Keďže sme už mali skúsenosti a dokonca aj známosti, náš proces osvojenia sa urýchlil. Na našu Petru sme čakali okolo 6 mesiacov.

Rodina Janky a Martina - On: Pre nás to bola celá večnosť.. Celé toto obdobie bolo nekonečné. Trvalo myslím devätnásť mesiacov.

Interpretácia výsledkov – Rodinám sme určili, že svoje odpovede majú označovať v mesiacoch. Preto sme si ich rozdelili do dvoch skupín. Rodiny, ktoré čakali menej ako rok, s týmto obdobím sa stotožňovali dve rodiny. Ďalšie tri rodiny uviedli dobu od zapísanie sa do zoznamu žiadateľov až po rozhodnutie súdu viac ako rok.

- ako by ste zhodnotili svoje rozhodnutie?

Rodina Petra - Začiatok bol ťažký, nepopieram, že to bolo od začiatku dokonalé. Peťko sa prvé dni pomočoval do postieľky, niekedy pri sledovaní televízie začal koktať, ale nebolo to dlhodobé zajakávanie sa, trvalo vždy maximálne týždeň. Teraz už môžem povedať, že moje rozhodnutie neľutujem. Ale keby sa ma na túto otázku spýtate pred dvomi rokmi, možno by moja odpoveď znela inak.

Rodina Rudka - Ona: Nikdy som naše rozhodnutie neoľutovala. Túžila som po treťom dieťati a dieťa aj mám. Preto som spokojná, že sme proces osvojenia podstúpili. On: Nikdy mi neprebehla hlavou myšlienka, že by som chcel vrátiť čas a malého Rudka vrátiť do domova.

Rodina Jakuba - Ona: Keď čakáte na dieťa viac ako dva roky, ani v jednom okamihu vás nenapadne, či ste spravili správnu vec. Ja viem, že sme spravili tú najsprávnejšiu vec. On: Jakubko je náš splnený sen.

Rodina Petry - Ona: Neľutujem ani jedno naše rozhodnutie. On: Ani ja. Berieme to skôr ako naše poslanie, ako niečo, čo nás naplňa.

Rodina Janky a Martina - Ona: Nehovorím, že som niekedy nemala pochybnosti, hlavne, keď sa vyskytovali určité problémy, či už v správaní detí alebo zo zdravotnej stránky. Ale už by som bez nich nedokázala existovať.

Interpretácia výsledkov – Všetky rodiny uviedli, že svoje rozhodnutie berú ako veľké pozitívum. Mohli by sme to odôvodniť tým, že každá rodina má právo slobodne sa rozhodnúť, či podstúpi proces osvojenia alebo nie. Ale dve rodiny pri odpovediach váhali. Uvádzali, že prvé mesiace sa u nich vyskytovali pochybnosti, či ich rozhodnutie bolo správne.

- aká bola reakcia okolia? Pociťili ste podporu alebo predsudky?

Rodina Petra - Moja rodina ma vo všetkom podporovala od začiatku. Nikdy som nepociťila predsudky alebo ohováranie, či už zo strany rodiny, kamarátov, susedov alebo kolegyň v práci.

Rodina Rudka - Ona: Reakcia okolia? Naša rodina nás zavrhla, pretože sme si osvojili rómske dieťa. Nikdy s tým nesúhlasili, a môžem povedať, že sa za nás hanbia. On: Báli sa reakcie susedov a našich známych, ale musím povedať, že to boli jediní ľudia, ktorí nás celým procesom osvojenia podporovali.

Rodina Jakuba - Ona: Každý z rodiny, každý z našich známych vie, aké som mala zdravotné problémy. Vedeli, že inú možnosť nemáme, takže nás vo všetkom podporovali. On: S negatívnou reakciou sme sa nikdy ani nestretli

Rodina Petry - Ona: Nikdy sme nebrali ohľad na reakcie okolia. Ale rodičia nám už nežijú, takže na podporu rodiny sme sa spoliehať nemohli. Ale reakcie boli rôzne. Niektorí priatelia nás podporovali, iní nás odhovárali. Každý bol vo svojom názore svojský. On: Ja som si negatívne reakcie nikdy nebral k srdcu. Všimol som si len tie pozitívne, ktoré mi dodávali silu.

Rodina Janky a Martina - On: Ja som sa obával veľmi reakcie okolia. Hlavne keď sme sa s manželkou rozhodli pre osvojenie rómskych detí. Od priateľov sme dostávali viac podpory a pochopenia, ako od našej rodiny. Či už to bola rodina z mojej strany alebo rodina manželky. Priatelia chceli pre nás šťastie. Ona: Najskôr to bolo pre nás ťažké, keď sme nemali oporu a podporu u ľudí, kde sme ju najviac čakali.

Interpretácia výsledkov – Keďže sme sa pýtali na reakcie okolia, každá rodina uvádzala nielen svoju rodinu, ale aj priateľov, susedov a kolegov v práci. Preto sme sa rozhodli vytvoriť dve skupiny. Prvú tvorí rodina a do druhej skupiny sme zaradili priateľov, susedov a kolegov v práci. Z rozprávania troch rodín sme vydedukovali, že podporu z rodiny nedostali a ani neočakávali a dve uviedli, že rodina ich vo všetkom podporovala. V druhej skupine štyri rodiny uviedli oporu z každej strany. Len jedna náhradná rodina sa stretla s pozitívnymi aj negatívnymi reakciami.

6 DISKUSIA

Prieskum našej bakalárskej práce sme venovali osvojeniu. Venovali sme pozornosť hlavne dôvodom, prečo sa rodiny rozhodli pre osvojenie dieťaťa. Dôležité boli pre nás aj kritériá, ktorým prikladali náhradní rodičia veľký význam a zamerali sme sa aj na pozitíva a negatíva, ktoré sprevádzali budúcich osvojiteľov či už počas procesu osvojenia alebo po rozhodnutí súdu o osvojení.

Najdôležitejšie pre nás bolo, aby sme sa skontaktovali s rodinami, ktoré si v minulosti osvojili dieťa, aby nám dokázali odpovedať na každú položenú otázku. Najskôr sme sa obrátili na blízku rodinu, ktorá mala vo svojom okolí rodinu, ktorá si osvojila dieťa. Tá nám dokázala poskytnúť nové kontakty na rodiny, ktoré v minulosti tiež podstúpili proces osvojenia. Keďže sme si určili päť rodín, ktorým sme chceli položiť vopred pripravené otázky, a naše možnosti získať nové kontakty na tieto rodiny sme vyčerpali, obrátili sme sa na organizáciu Úsmev ako dar, ktorá mala pobočku v Nitre na Mostnej ulici. Keďže sme tam v minulosti absolvovali prax a udržiavali sme s pracovníkmi naďalej kontakty, vyšli nám v ústrety a pomohli nám pri realizácii našich rozhovorov. Bolo ťažké uskutočniť fyzické stretnutie s týmito rodinami pre ich či už pracovnú alebo osobnú zaneprázdnenosť, ale boli ochotní venovať nám chvíľu svojho voľného času. Každá rodina súhlasila s osobným stretnutím. Pre nás bolo najdôležitejšie, aby sme získali ich skúsenosti s procesom osvojenia. Pre jednotlivé rodiny sme mali pripravených trinásť otázok, na ktoré odpovede boli pre nás dôležité pre vypracovanie prieskumu našej bakalárskej práce. Otázkou po otázke sme postupne prechádzali od začiatku rozhodnutia osvojiteľov stať sa náhradnou rodinou až po obdobie, kedy ich dieťa vstúpilo do novej rodiny. Každý rozhovor sme získali v dopredu naplánovanom časovom úseku.

Za veľké pozitívum pokladáme skutočnosť, že s každou rodinou sme zrealizovali osobné stretnutie. Nemuseli sme si o každej rodine vytvárať vlastnú predstavu. Videli sme na vlastné oči, do akého prostredia deti vstúpili a v akom prostredí vyrastali. Vníмали sme u jednotlivých rodičov nielen ich verbálny, ale aj neverbálny prejav, dokonca sme prichádzali do kontaktu aj s deťmi, ktorých sa náhradní rodičia ujali. Ale osobný kontakt prinášal aj určité negatíva. Pre rodiny by bolo možno jednoduchšie, keby sa zachovala ich anonymita a možno by sa dokázali viac otvoriť a úprimnejšie odpovedať na jednotlivé otázky.

V nasledujúcej časti sme sa chceli sústrediť na výsledky, na ktoré sme mali zameranú prieskumnú časť našej bakalárskej práce. Keďže sme sa rozhodli pre kvalitatívnu metódu rozhovoru, v jednotlivých zisteniach sa odráža hlavne naša reflexia a vlastné pochopenie jednotlivých odpovedí. Snažili sme sa jednotlivé výsledky porovnať s inými dostupnými výskumami. Nezískali sme všetky potrebné výsledky, preto sme porovnali len tie, ktoré sme porovnať mohli.

V našej prvej prieskumnej otázke sme sa sústredili na dôvody rodičov, ktoré zohrávali významnú úlohu pri rozhodovaní, prečo si osvojiť dieťa. Pretože sme očakávali, že všetci respondenti budú uvádzať ako ich hlavnú motiváciu zdravotné ťažkosti, výsledkami sme boli prekvapení. Len dve oslovené rodiny uviedli, že dôvodom ich rozhodnutia boli práve spomínané zdravotné komplikácie, dve rodiny sa pre osvojenie rozhodli z vlastného presvedčenia a jedna slobodná žena označila ako hlavnú motiváciu skutočnosť, že nenašla vhodného partnera. Na porovnanie sme využili prácu Bernhausenovej (2007), ktorá svoj prieskum uskutočnila na celom území Slovenskej republiky. Využila kombináciu dvoch výskumných metód – kvalitatívnych neštandardizovaných hĺbkových rozhovorov a kvantitatívnych štandardizovaných dotazníkov. Podľa jej zistení väčšina žiadateľov, ktorá sa rozhodla pre osvojenie, uviedla ako hlavnú motiváciu práve neplodnosť, ale veľká časť respondentov uviedla, že ich rozhodnutie vziať dieťa do náhradnej starostlivosti spočívalo aj v tom, že chceli pomôcť opustenému dieťaťu. Teda naše rozhovory sa stotožňujú so spomínaným výskumom. Nečakali sme, že v dnešnej dobe existuje toľko ľudí, ktorí nemyslia len na svoje potreby, ale dokážu pomáhať aj ľuďom v zlej životnej situácii. Že sa dokážu rozhodnúť prijať do svojho domova cudzie dieťa a doživotne sa o neho starať. Týmto zistením sme boli prekvapení, ale pozitívne.

V tejto časti prieskumu sme sa sústredili aj na rozhodnutie rodín, ktoré si osvojili dieťa, či existuje ešte možnosť pokračovať v osvojení. Teda či uvažujú o osvojení ďalšieho dieťaťa. Tri rodiny uviedli, že o tejto možnosti už neuvažujú z mnohých dôvodov, či už je to ich pokročilý vek, bytové priestory alebo zlé skúsenosti. Len jedna rodina túži po ďalšom dieťati, pretože pre ich zdravotné problémy by nedokázali poskytnúť ich osvojenému synovi súrodenca. Iná rodina zas uviedla, že nad touto možnosťou zatiaľ neuvažujú, ale v budúcnosti sa ich rozhodnutie môže zmeniť. Nie každý má toľko síl a finančných prostriedkov, hlavne v čase finančnej krízy, aby mohol užiť ďalšieho člena rodiny.

- prostredníctvom prvej prieskumnej otázky sme dospeli k záverom, že náhradní rodičia v dnešnej dobe najčastejšie využívajú osvojenie hlavne z dôvodu zdravotných komplikácií a z vlastného presvedčenia.

V druhej prieskumnej otázke sme sa zamerali na kritériá, ktoré zohrávali u osvojiteľov významnú úlohu. Splytovali sme sa jednotlivých respondentov, aké pohlavie zvažovali pri výbere pre nich vhodného dieťaťa. Zaujímavé bolo, že až štyria opýtaní uviedli, že pohlavie u nich nerozhodovalo pri prvom osvojení, z nich len jedna rodina si plánuje v budúcnosti osvojiť iné dieťa, kedy pohlavie už bude zohrávať dôležitú úlohu. Plánujú pre svoje budúce dieťa opačné pohlavie ako už osvojeného. Len slobodná žena bez partnera uviedla, že jej dieťa musí byť chlapec, aby mala pocit bezpečia. Podľa Končekovej (2009) boli u jednotlivých rodín odpovede zhodné a v mnohých prípadoch sa aj odlišovali. Zaujímavé pre nás bolo, že v jej prieskume sa závery opýtaných rodín odlišujú od našich zistení. Jej respondenti najčastejšie uvádzali, že si predstavujú ako svoje vysnívané dieťa dievčatko. Teda naše zistenia sa odlišovali. Možno ženy mali pocit, že medzi matkou a dcérou sa skôr vytvorí silné citové puto. Možno dúfali, že dievčatá majú vo svojej povahe poslušnosť, usilovnosť a cieľavedomosť do čo najlepšej budúcnosti.

Pri nasledujúcej otázke sa však naše výsledky zhodli. Tak ako v našom prieskume väčšina opýtaných uvádzala ako vhodný vek pre ich dieťa vek do troch rokov, aj Končeková (2009) uvádza ako najčastejšiu odpoveď dieťa do troch rokov. Z našich opýtaných rodín len jedna neuviedla vek dieťaťa, ktorý v ich požiadavkách nezohrával žiadnu úlohu. Slobodná žena bez partnera túžila po dieťati, ktoré by bolo už školopovinné, teda jeho vek by presahoval sedem rokov. Nemohla si dovoliť zostať na materskej dovolenke, pretože je pracovne vyťažená a práca je pre ňu dôležitá aj z dôvodu finančných prostriedkov, ale aj pre dôležitosť udržať si pracovné postavenie. Väčšina náhradných rodín vyžaduje pre dieťa čo najnižší vek. Majú predstavu o tom, že ho vychovávajú podľa svojej predstavy, túžia ho vidieť ako vyrastá, ako sa naučí povedať svoje prvé slovo, sledovať jeho prvé kroky. Len nie je to tak jednoduché. Je ťažké nájsť vhodné dieťa pre osvojenie.

Ďalej sme sa chceli zamerať na skutočnosť, že v detských domovoch sa nachádza množstvo detí a mnoho z nich nie je odlúčených od rodiny úplne. Mnoho rodín neopustí len jedno dieťa, niekedy je to viac detí, a z toho dôvodu sa v detských domovoch nachádzajú aj súrodenci. Preto sme sa zamerali aj na túto skutočnosť. Pýtali sme sa oslovených rodín, či by boli schopní osvojiť si aj súrodenecké skupiny. Tri rodiny túto

možnosť nepripúšťajú. Už pri otázke, či by boli schopní vziať si do náhradnej starostlivosti ďalšie dieťa uviedli, že táto možnosť neprichádza do úvahy. Jedno dieťa predstavuje veľké starosti a možno zistili, že s osvojeným dieťaťom prichádzajú na rad aj iné problémy, nie bežné problémy ako u biologických detí. Len dve rodiny túto možnosť nevyklúčujú. Jedna si dokonca v minulosti osvojila súrodencia už adoptovanej dcéry. Stáva sa, že náhradné rodiny niekedy túto možnosť nepripúšťajú, ale keď zistia, že ich adoptované dieťa má niekde v detskom domove súrodencia, môže to u nich vyvolať zmiešané pocity. Mnohé rodiny si v takejto situácii môžu uvedomiť, že oddeliť už ich dieťa od súrodencia nie je správne. Každý je predsa len človek a má svoje pocity. Preto sa u takýchto rodín často objavuje ľútosť, rodičovský pud a tak isto aj túžba po novom dieťati.

Veľkou zaujímavosťou pre nás bolo, akú úlohu u jednotlivých rodín zohrával pôvod dieťaťa. V súčasnosti sa v detských domovoch nachádza veľké percento detí rómskeho pôvodu a množstvo rodín si nedokáže osvojiť rómske dieťa. Spoločnosť je v dnešnej dobe príliš konzervatívna a túto voľbu dokonca odcudzuje. Mnohé rodiny majú preto z takej voľby obavy. Boja sa, že spoločnosť ich vylúči, že sa budú stretávať s mnohými predsudkami a len s negatívnymi reakciami. Preto môžeme konštatovať, že deti rómskeho pôvodu sú doslova nechcené. V našom prieskume sme mnohé rodiny našou otázkou zaskočili. Bolo im to očividne nepríjemné rozprávať sa na túto tému. Až tri rodiny uviedli, že sa tejto myšlienke bránili, hlavne kvôli reakcii okolia. Z nich jedna rodina nakoniec poľavila, pretože nedokázali nájsť pre seba vhodné dieťa. Jedna rodina nepokladala za dôležité, či ich dieťa bude rómskeho alebo nerómskeho pôvodu. Ich hlavným cieľom bolo privítať do svojej rodiny nového člena. Posledná rodina dokonca uviedla, že žiadali iba dieťa rómskeho pôvodu, pretože im je známa skutočnosť, že o tieto deti je minimálny záujem. Aj Barnhausenová (2007) uvádza vo svojom prieskume, že najčastejšou príčinou odmietnutia kontaktu s dieťaťom bol hlavne rómsky pôvod dieťaťa. To len potvrdzuje skutočnosť, že opustené deti rómskeho pôvodu nemajú pred sebou ľahkú budúcnosť. Ich záchranou sa môže stať len medzištátne osvojenie.

Poslednou otázkou sme sa zamerali aj na skutočnosť, ako sa jednotlivé osvojené deti odlišujú od počiatočnej predstavy svojich adoptívnych rodičov. Mnohé rodiny si pri osvojení vytvoria vlastnú predstavu, po akom dieťati túžia. Niekedy sme mali pocit, že ich sprevádzali myšlienky, ako keby detské domovy boli továrňou na deti, kam si oni môžu poslať žiadosť a vyrobia im dieťa podľa predlohy. Realita je však iná. V našich zisteniach si svoju predstavu splnili len dve rodiny. Kedy sa ich predstavy splnili nielen vo veku

dieťaťa, pohlaví, ale dokonca aj v pôvode. Jedna rodina zhodnotila svoje dieťa, že sa odlišuje jedine vo veku, aký požadovali. Iná zas vyžadovala nerómske dieťa, no nakoniec pristúpili na rómske, keďže ich túžba po rodine bola silnejšia. Jedna rodina konštatovala, že ich prvotné požiadavky boli iné, ako je ich už osvojené dieťa. Teda ani jednu počiatočnú predstavu si nespĺnili. Mali by sme podporovať jednotlivé rodiny, aby si nevytvárali len vlastný obraz, aby nehodnotili deti podľa vyzoru, prípadne ochorenia. Každé jedno dieťa čaká na rodinu, ktorá by mu vytvorila domov. Miesto, kde by pociťovalo lásku, oporu a porozumenie.

- pri zisťovaní kritérií náhradných rodín sme zistili, že pohlavie pre osvojiteľov nezohráva dôležitú úlohu. Väčšie nároky kladú na vek dieťaťa, kde uvádzajú najčastejšie vek do troch rokov. Vziať si do náhradnej starostlivosti súrodenecké skupiny neprichádza u respondentov do úvahy, tak isto ako dieťa s rómskym pôvodom. Podľa našich zistení väčšina žiadateľov o osvojenie nezíska do starostlivosti dieťa, ktoré je podľa ich predstáv. Možno pre ich náročnosť.

V našej tretej prieskumnej otázke sme sa venovali hlavne skutočnosti, ako vnímajú osvojitelia proces osvojenia. Preto sme sa zamerali aj na fakty, ako prebiehala ich príprava na osvojenie. Myslíme si, že pripraviť sa na nového člena rodiny, hlavne ak sa jedná o dieťa, netreba zanedbávať. Preto sme sa u jednotlivých rodín zaoberali aj ich prípravou na osvojenie. Ako jednotlivú prípravu vnímali a či boli ochotní podstúpiť túto zdĺhavú prípravu. Neprekvapilo nás zistenie, že každá rodina sa snažila pripraviť s čo najväčšou dôslednosťou na svoje dieťa. Preto sa nevyhli potrebným sedeniam so sociálnou pracovníčkou ako aj psychologickou. Rodiny sa informovali tak isto na internete alebo u rodín, ktoré si už v minulosti osvojili dieťa. Najviac nás zaujalo, že len dve rodiny sa obrátili na organizáciu Úsmev ako dar a zapojili sa do výcvikového programu PRIDE. Možno mnohé rodiny, ktoré sa rozhodujú podstúpiť proces osvojenia ani nevedia, že na Slovensku existujú programy určené hlavne pre osvojiteľské rodiny. Preto konštatujeme, že by sa mala rozšíriť informovanosť spoločnosti o podobných programoch, ktoré sú veľkým prínosom pre rodiny bez detí. Ale berieme ako pozitívum, že rodiny neberú ľahostajne ich rozhodnutie.

Ďalej nás zaujímalo, s akým prístupom sa stretávali opýtané rodiny v jednotlivých inštitúciách. Negatívny prístup pracovníkov v nich môže vyvolať odpor, môžu sa vzdať svojho sna stať sa rodičom. Určite každého človeka, nielen v procese osvojovania, ale v každej situácii prívetivý prístup nie odrádza, ale podporuje v rozhodnutiach. Ale nielen

negatívny prístup alebo nezáujem v nás vyvoláva nepríjemné pocity. Aj nedostatočná informovanosť v nás vzbudzuje pochybnosti. Stretli sme sa s rôznymi postrehmi. Preto nás potešilo, keď tri rodiny uviedli, že sa nestretli s neprimeraným prístupom jednotlivých pracovníkov. Ale ako veľké negatívum pokladáme, že medzi piatimi rodinami sa vyskytli až dve rodiny, ktoré neboli spokojné. Stretli sa nielen s neprimeraným prístupom psychologičky, ale aj so zlou skúsenosťou so sociálnou pracovníčkou. Aj Konceková (2009) uvádza, že v jej prieskume polovica respondentov nebola spokojná s prácou sociálneho pracovníka. Rodiny uvádzali, že ich práca je skôr administratívna, že sa stretli s neochotou, dokonca s odhováraním, aby si vybrali iné dieťa, lebo to, ktoré si vybrali má zdravotné problémy a bolo by im len na záťaž. Jednu rodinu presviedčala, nech si vezmú rómske dieťa, pretože „aj tak nebude vaše, tak vám to môže byť jedno.“ Ktorá rodina by po podobnom správaní mala túžbu pokračovať v splnení svojho sna? Predpokladám, že žiadna.

Okrem prístupu v jednotlivých subjektoch sme sa sústredili aj na problémy, ktoré by komplikovali rozhodnutie jednotlivých oslovených rodín osvojiť si dieťa. Predpokladáme, že každý problém môže vyvolať u jednotlivých rodín pochybnosti, či sa rozhodli správne. Keďže proces, v ktorom sa rodiny zapíšu do zoznamu žiadateľov až po rozhodnutie súdu je zdĺhavý proces, časté komplikácie im už tak ťažké rozhodnutie znechutia. Prekvapilo nás, že až tri rodiny uviedli, že sa so žiadnymi komplikáciami nestretli. Dve rodiny len nenašli vhodné dieťa, ktoré by uspokojilo ich predstavy. Očakávali sme väčšie problémy. Berieme to ako veľké pozitívum, že sa ich rozhodnutie nekomplikovalo vo veľkom rozsahu.

V mnohých prípadoch aj dĺžka obdobia, v ktorom sa žiadatelia zapíšu do zoznamu až po rozhodnutie súdu je často zdĺhavá. Práve toto obdobie berú ako veľké negatívum. Preto nás zaujímalo, koľko mesiacov čakali nami oslovené rodiny na svoje vytúžené dieťa. Keďže sa ich odpovede nezhodovali, rozdelili sme si ich do dvoch skupín. Dve rodiny sme teda zaradili do prvej skupiny, kedy ich obdobie od zapísania sa do zoznamu žiadateľov až po rozhodnutie súdu trvalo menej ako rok. Do druhej skupiny sme zaradili ďalšie tri rodiny, pretože ich dĺžka spomínaného obdobia trvala viac ako rok. Toto zistenie v nás vyvolalo negatívne pocity. Prečo rodiny, ktoré chcú pomôcť opusteným deťom musia čakať taký dlhý čas? Prečo im by sme im to nemohli uľahčiť?

K pozitívam, prípadne k negatívam sme zaradili aj reakcie okolia. Ako sme už spomínali pri pôvode dieťaťa, mnohé rodiny ovplyvňuje pri rozhodovaní práve reakcia okolia. Pretože dnešná spoločnosť ešte nie je pripravená v potrebnom rozsahu na podobné zmeny,

na podobné rozhodnutia, mali by sme sa snažiť tieto ich názory zmeniť. Aj rodiny, ktoré sa vyskytli v našom prieskume uvádzajú, že reakcie boli rôzne. Keďže do svojho okolia zahrnuli nielen rodinu, ale aj priateľov, susedov, kolegov v práci, aj v tomto prípade sme sa rozhodli vytvoriť dve skupiny. Do prvej sme zaradili len rodinu a do druhej skupiny priateľov, susedov a kolegov v práci. Veľkým sklamaním pre nás bolo, že až tri rodiny uviedli, že podpora z rodiny nedostávali, ale v niektorých prípadoch ju ani neočakávali. Teda z piatich osvojiteľov len dve rodiny pocítili podporu zo strany vlastnej rodiny. V druhej skupine, kde sme sa zamerali na blízke okolie osvojiteľov sme na druhej strane boli pozitívne prekvapení. Všetky rodiny pocítili podporu, no z nich jedna sa vyjadrila, že sa nestretla len s pozitívnymi reakciami, ale aj s negatívnymi. Z jednej strany nás potešilo, že priatelia stoja pri rodinách, ktoré sa rozhodli osvojiť si dieťa, ale z druhej strany nás to mrzelo, že ľudia, ktorí ich poznajú celý život, ktorí im vždy stáli po boku sa im v najťažších chvíľach postavili chrbtom. Konceková (2007) sa vo svojom výskume taktiež jednotlivých rodín pýtala na reakcie ich okolia. V tomto sa naše výsledky nezhodujú, pretože všetky rodiny uviedli, že sa s negatívnou reakciou nestretávali. Či už mali osvojené dieťa rómskeho alebo nerómskeho pôvodu. Len u jednej rodiny sa vyskytli problémy s komunikáciou pedagóga osvojeného dieťaťa a tieto problémy ďalej sprevádzali aj nezhody s rodinou.

Našou poslednou otázkou, ktorou sme sa chceli zamerať nielen na pozitíva, ale aj na negatíva, ktoré so sebou prináša každé osvojenie, sme sa každej rodiny individuálne spýtali, ako by zhodnotili svoje rozhodnutie. Pretože nie každá rodina, ktorá túži po dieťatku je s ním aj spokojná. Týždeň alebo mesiac neukážu, či sú so svojim výberom spokojní a či adopcia splnila ich očakávania. Každá uviedla, že svoje rozhodnutie v dnešnej dobe už neľutujú. Odôvodnili to asi takým spôsobom, že sa mohli rozhodnúť, či si dieťa osvojiť alebo neosvojiť. Rozhodli sa vydať touto cestou a či už bolo obdobie, kedy do ich rodiny pribudol nový člen jednoduché, alebo nie, čas by nevrátili. Ale dve rodiny zo začiatku váhali. Popisovali, že začiatky neboli jednoduché, vyskytovali sa problémy s deťmi, ale tieto nedostatky odstránili a v súčasnosti ich môžeme označiť ako šťastné rodiny. Konceková (2007) sa zamerala na podobný problém. V jej prieskume dvaja respondenti vyjadrili nepokojnosť v svojom rozhodnutí. Hlavne z dôvodu, že prvá rodina pozná biologických rodičov dieťaťa, čo ich ovplyvňuje aj vo výchove. A slobodná matka usúdila, že osvojiť si dieťa ako osamelý rodič nie je vhodné, pretože nedokáže nahradiť matku aj otca zároveň. Konštatujeme, že tieto postoje náhradných rodín nie sú primerané.

Keďže sa rozhodli osvojiť si dieťa, nikto ich nenútil, mali právo rozhodnúť sa, čas na premyslenie, tak prečo musí dieťa trpieť ich nezodpovednosťou. Každý rodič, či už sa chce stať osvojiteľom, alebo aj biologickým rodičom si musí najskôr premyslieť, či je schopný uspokojiť všetky individuálne potreby dieťaťa, či mu dokáže poskytnúť domov a lásku, ktorú si vyžadujú každým dňom viac a viac.

- venovali sme sa aj skutočnosti, ako vnímali osvojitelia celý proces osvojenia. Medzi negatíva, ktoré sme vydedukovali z rozhovorov s jednotlivými respondentmi by sme zaradili skutočnosť, že väčšina žiadateľov o osvojenie využíva len potrebnú prípravu na osvojenie, a málo sa ich zapája do programov, prípadne sa neobracajú s pomocou na organizácie. Za negatívum pokladáme aj dĺžku od zapísania sa do zoznamu žiadateľov až po rozhodnutie súdu o osvojení. U väčšiny rodín toto obdobie trvalo viac ako rok. Osvojitelia sú nespokojní aj s reakciami rodiny, kedy nepocítili podporu. Za pozitíva pokladáme, že žiadatelia boli spokojní so službami v jednotlivých subjektoch. Nevyskytol sa žiaden problém, ktorý by osvojenie skomplikoval. Osvojitelia pocítili veľkú podporu zo strany priateľov. Ale za najväčšie pozitívum pokladáme, že svoje rozhodnutie osvojiť si dieťa nikdy neoľutovali.

6.1 Odporúčania pre prax

Na základe prieskumu, ktorý sme uskutočnili v osvojiteľských rodinách a teoretických poznatkov z dostupnej literatúry, ktorú sme uvádzali v predchádzajúcich kapitolách, sme dospeli k nasledujúcim odporúčaniam:

- podporiť rodiny, aby sa nehanbili za skutočnosť, že ich dieťa pochádza z detského domova, ale ubezpečovať ich, že môžu byť na seba hrdí, že prijali do svojej rodiny nového člena
- podporiť rodiny, aby nebola ich motivácia osvojiť si dieťa len z dôvodu zdravotných komplikácií a ťažkostí, ale aby pomáhali opusteným deťom, pretože je to ich vlastné presvedčenie
- pretože väčšina rodín si osvojí len jedno dieťa, poskytnúť im motiváciu, určité výhody zo strany štátu, aby v tomto rozhodnutí pokračovali, či už by to bol vyšší finančný príjem, pretože každá pomoc si vyžaduje aj určité ohodnotenie
- zamerať sa na skutočnosť, že osvojitelia si vyberajú len nízky vek pre svoje osvojené dieťa. Mali by sa vytvoriť programy, ktoré by osvojiteľským rodinám priblížili dôležitosť,

že aj staršie deti túžia po láske a rodine, a že nie je dôležitý vek dieťaťa, ale jeho povahové vlastnosti, ako napríklad šikovnosť a temperament

- informovať včas každú rodinu, ktorá sa rozhodla pre osvojenie, že v detskom domove sa nachádza aj súrodenec nimi zvoleného dieťaťa a podporiť ich, aby súrodenci neboli od seba odlúčení, ale aby im vytvorili spoločný domov
- zamerať sa na predsudky spoločnosti. Vytvoriť prednášky, diskusie, príspevky v časopisoch, prípadne relácie v televízii alebo rozhlase o tom, že nielen nerómske deti, ale aj tie rómske majú právo na domov. Oni predsa nemôžu za svoj pôvod a chyby svojich rodičov. Tak prečo majú trpieť?
- vytvoriť školenia pre sociálnych pracovníkov, ktorí pracujú s deťmi v detských domovoch. Priviedol nás k tomu fakt, že sme sa stretli s reakciami, kedy klienti neboli spokojní s ich prístupom. Práve sociálni pracovníci sa môžu stať hlavným dôvodom, pre ktorý si dieťa v detskom domove nenájde vhodnú rodinu.
- zvýšiť informovanosť rodín práve sociálnymi pracovníkmi o možnostiach, ako zvýšiť svoju prípravu na nového člena ich rodiny. Informovať ich o všetkých organizáciách, ale aj programoch, ktoré sú spojené s procesom osvojenia, pretože sme sa stretli aj s reakciami, že rodiny o jednotlivých programoch nevedeli
- v prieskume sme sa zaujímali aj o obdobie od zapísania sa do zoznamu žiadateľov až po rozhodnutie súdu o osvojení dieťaťa. Boli sme nemilo prekvapení, že vo väčšine prípadoch je toto obdobie prehnane zdĺhavé, čo vidíme ako hlavný dôvod, prečo sa mnohé rodiny rozhodnú proces osvojenia nepodstúpiť. Preto by sa všetky subjekty mali snažiť nie komplikovať osvojenie, ale naopak ho uprednostňovať.
- zavedenie programov nielen pre rodiny, ktoré sa rozhodli osvojiť si dieťa, ale aj pre ich priateľov a rodinu, keďže sa vo svojom okolí nestretávajú s pochopením, ale práve naopak, stretávajú sa hlavne s negatívnym prístupom. Aj táto skutočnosť môže byť dôsledkom odmietnutia rodín podstúpiť osvojenie.

ZÁVER

Dostupná literatúra nám umožnila získať potrebné poznatky, prostredníctvom ktorých sme si stanovili cieľ, ktorý sme sa snažili dosiahnuť. Zamerali sme sa hlavne na zistenie, čo vedie osvojiteľov k osvojeniu dieťaťa a ako tento proces vnímajú. Vďaka hlavnému cieľu, ktorý sme si v práci stanovili, sme dospeli k trom čiastkovým cieľom, ktoré sme sa snažili splniť. Zaujímali nás ich dôvody, kritériá, ktoré zvolili pre svoje dieťa, ako aj vnímanie celého procesu osvojenia.

V prvej prieskumnej otázke sme sa zaoberali samotnou motiváciou osvojiteľov. Zaujímalo nás, aké boli ich hlavné dôvody, prečo sa rozhodli pre adopciu dieťaťa. Dospeli sme k záverom, že väčšina žiadateľov o osvojenie sa rozhodne pre tento spôsob stať sa rodičom hlavne z dôvodu zdravotných komplikácií, ktoré znemožnili ich túžbu stať sa matkou a otcom. Ale možnosť znovu podstúpiť celý proces odmietajú. Či už je to z dôvodu spokojnosti, že už si dieťa osvojili alebo nechuti znovu ho podstúpiť.

V druhej prieskumnej otázke sme sa zaujímali o kritériá, ktoré hrali pri adopcii pre osvojiteľov dôležitú úlohu. Na otázku, aké pohlavie zvažovali pre svoje dieťa sme dospeli k záveru, že osvojitelia mu neprikladajú dôležitosť. Väčšie nároky kladú na vek dieťaťa, kedy do žiadosti najčastejšie uvádzajú vek dieťaťa do troch rokov. Zamerali sme sa aj na skutočnosť, že v súčasnosti sa v detských domovoch nachádza množstvo súrodenecký skupín. Preto sme sa informovali, či by ich dokázali jednotliví osvojitelia prijať do svojej domácnosti. Túto možnosť nepripúšťajú či už z dôvodu nedostatku finančných zdrojov alebo malých bytových priestorov. Zaujímavé pre nás bolo, že žiadatelia o osvojenie nepripúšťali stať sa náhradnou rodinou pre rómske dieťa. Hlavným dôvodom nie je odcudzovanie tohto pôvodu, ale skutočnosť, že mali strach na reakciu okolia. Nevedeli posúdiť, či by sa dokázali stať rodičmi rómskemu dieťaťu, preto tieto kontakty aj odmietali. Vďaka získaným informáciám sme sa zamerali aj na skutočnosť, ako sa ich osvojené dieťa odlišuje od spomínaných požiadaviek. Mnohé rodiny, ktoré sa rozhodnú pre osvojenie si často vytvoria nereálnu predstavu. Rodiny uviedli, že ich počiatočná túžba splnená nebola.

V poslednej prieskumnej otázke sme sa spýtovali na pozitíva a negatíva, ktoré sprevádzali osvojiteľov počas celého procesu adopcie, teda od rozhodnutia stať sa náhradnými rodičmi až po obdobie, kedy do ich domácnosti pribudol nový člen. Stretli sme sa s mnohými názormi, takže spomenieme ich najčastejšie odpovede. Ako veľké negatívum pokladáme

skutočnosť, že informovanosť jednotlivých osvojiteľov nie je na dostatočnej úrovni. Nevyužívajú možnosť zapojiť sa do dostupných programov a nevedia, na aké organizácie sa s možnými vyskytujúcimi problémami obracať. Negatívne pocity v nás vyvolala aj dĺžka obdobia od zapísania sa do zoznamu žiadateľov až po rozhodnutie súdu o osvojení. Samotní respondenti túto dĺžku obdobia uviedli ako zdĺhavú, teda dlhšiu ako jeden rok. Opýtani svoju nespokojnosť vyjadrili aj v podpore okolia, kedy rodina sa im otočila chrbtom, ale spokojnosť vyjadrili v skutočnosti, že ich podporovali v rozhodnutí priatelia a známi. Ako pozitívum by sme uviedli aj spokojnosť v poskytnutých službách, ako aj to, že sa nevyskytli v procese osvojenia výraznejšie komplikácie. Ale ako najväčšie pozitívum pokladáme názory respondentov, že nikdy svoje rozhodnutie neoľutovali.

Pri zostavovaní práce sme sa stretli s mnohými ťažkosťami, ktoré nám komplikovali jej vypracovanie. No spomenuli by sme len problémy s nadviazaním kontaktov s rodinami, ktoré si v minulosti osvojili dieťa. Preto sme sa rozhodli obrátiť na organizáciu Úsmev ako dar s pobočkou v Nitre, ktorá nám pomohla s vyriešením nášho problému.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Aby každé dieťa malo rodinu. 2009. Výcvikový program PRIDE. Prameň informácií, rozvoja a vzdelávania pre rodičov. Bratislava : Art & press s.r.o. 2009. 5 s.

Adopcia. [online]. 2005, [cit. 2010-03-06]. Dostupné na internete : <<http://forum.rodinka.sk/viewtopic.php?t=48347>>.

ARCHEROVÁ, C. 2001. *Dítě v náhradní rodině.* Praha : Portál, 2001. 115 s. ISBN 80-7178-578-4.

BARNGAUSEROVÁ, E. 2007. *Efektivita zabezpečovania náhradného rodinného prostredia pre deti* : výskumná správa. Bratislava : VÚ č. 222, 2007. 91 s. Dostupné na internete : <<http://www.sspr.gov.sk/texty/File/vyskum/2007/Bernhauserova/Bernhauserova.pdf>>.

GABRIEL, Z. – NOVÁK, T. 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči.* Havlíčkův Brod : Grada Publishing, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

HRDLIČKOVÁ, V. – PÁVKOVÁ J. 1988. *Výchovno-vzdelávacia práca v detských domovoch.* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988. 273 s. ISBN 80-08-00047-3.

KASANOVÁ, A. 2008. *Sprievodca sociálneho pracovníka I., Rodina a deti.* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2008. 449 s. ISBN 978-80-8094-277-9.

KONCEKOVÁ, M. 2009. *Príprava pestúnov a osvojiteľov v rámci sociálneho poradenstva* : diplomová práca. Nitra : UKF, 2009. 113 s.

KRAJČÍROVÁ, M. – MIKLOŠKO, J. 2004. *Mamy bocian nenesí.* Bratislava : Motýľ, 2004. 156 s. ISBN 80-89199-05-4.

MATĚJČEK, Z. 2008. *Co děti nejvíc potřebují.* Praha : Portál, 2008. 108 s. ISBN 978-80-7367-504-2.

MATĚJČEK, Z. a kol. 2002. *Osvojení a pěstounská péče.* Praha : Portál, 2002. 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

MATĚJČEK, Z. 1986. *Rodiče a děti.* Brno: Tisk, 1986. 336 s. ISBN 735 21-08/31.

MATOUŠEK, O. 1993. *Rodina jako instituce a vztahová síť.* Praha : Sociologické nakladatelství, 1993. 161 s. ISBN 80-901424-7-8.

- MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál, 2003. 274 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MIKLOŠKO, J. 2008. *Náhradná starostlivosť*. Bratislava : SAP – Slovak Academic Press, 2008. 94 s. ISBN 978-80-89271-36-8.
- ONDREJKOVIČ, P. 2007. Úvod do metodológie spoločenského výskumu. Bratislava : VEDA, 2007. 245 s. ISBN 978-80-224-0970-4.
- Osvojenie*. [online]. 2010, [cit. 2010-02-17]. Dostupné na internete : <http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/osvojenie.html?page_id=1212>.
- PLANKOVÁ, O. 1979. *Osvojenie dieťaťa*. Bratislava : Obzor, 1979. 259 s. ISBN 735-21-95/5.
- Postup pri osvojení si dieťaťa*. [online]. 2010, [cit. 2010-02-17]. Dostupné na internete : <www.studentske.sk/soc/upload/Postup_pri_osvojeni_si_dietata.doc>.
- Program PRIDE – Rozvoj rodičovských zručností*. [online]. 2010, [cit. 2010-03-10]. Dostupné na internete : <http://www.usmev.sk/index.php?Itemid=49&id=20&option=com_content&task=blogcategory>.
- SCHMIDTOVÁ, E. 1990. *Listy nielen o adopcii*. Martin : Osveta, 1990. 264 s. ISBN 80-217-0150-1.
- SOBOTKOVÁ, I. 2001. *Psychologie rodiny*. Praha : Portál, 2001. 173 s. ISBN 80-7178-559-8.
- STRIEŽENEC, Š. 1996. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava : AD, 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X.
- ŠKOVIERA, A. 2007. Dilemata náhradní výchovy. Praha : Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ROHÁČEK, M. – MATEJ V., 1995. *Situácia detí žijúcich mimo rodiny*. Bratislava : Nadácia Alternatíva, Centrum Návrat v spolupráci so Stredoeurópskou Nadáciou, 1995. 61 s.
- ROSINSKÝ, R. 2008. *Metodológia vied o výskume* [prednášky z predmetu Vybrané kapitoly zo sociálneho výskumu a metód]. Nitra: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2008.
- WAGNER, L. 1998. *Expectations*. San Francisco : Chronicle Books, 1998. 173 s. ISBN 0-8118-1674-5.

Zákon NR SR č. 36/2005 Z. z. o rodine. [online]. 2010, [cit. 2010-02-17]. Dostupné na internete: <<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=16339>>.

Zákon NR SR č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. [online]. 2010, [cit. 2010-04-27]. Dostupné na internete: <<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=16339>>.

PRÍLOHY